

PRIVACY IN DE GEHANDICAPTENZORG.

Een onderzoek naar het verwerken en uitwisselen
van persoonsgegevens van mensen met een
verstandelijke beperking.

Naam: Sabine Leermakers
Studentnummer: 9962858
Blok: E3/ E4 afstuderen
Afstudeermentor: Mw. A. Paulissen
Afstudeerdocenten: Mw. mr. C.A.M. van der Voort, Mw. mr. M.R.M. Brugman
Datum verschijning: 31 mei 2010
Plaats verschijning: Tilburg

PRIVACY IN DE GEHANDICAPTENZORG.

Een onderzoek naar het verwerken en uitwisselen van
persoonsgegevens van mensen met een verstandelijke
beperking.

Naam:	Sabine Leermakers
Studentnummer:	9962858
School:	Juridische Hogeschool Avans-Fontys
Locatie:	Tilburg
Stageperiode:	8 februari 2010 – 12 mei 2010
Afstudeeradres:	Amarant
Afstudeermentor:	Mw. A. Paulissen
Eerste afstudeerdocent:	Mw. mr. C.A.M. van der Voort
Tweede afstudeerdocent:	Mw. mr. M.R.M. Brugman
Datum verschijning:	31 mei 2010
Plaats verschijning:	Tilburg

Voorwoord

Vele colleges en beroepsproducten later, ben ik nu aangekomen bij de afronding van mijn studie HBO Rechten. Deze scriptie vormt het resultaat van een aantal jaren zweten en zwoegen aan de Juridische Hogeschool te Tilburg.

Mijn afstudeerstage heb ik uitgevoerd bij Amarant te Tilburg. Ik heb een scriptie geschreven naar het verwerken en uitwisselen van persoonsgegevens van mensen met een verstandelijke beperking. Een interessant onderwerp. 'Privacy' blijft een actueel onderwerp van discussie en deze scriptie geeft me de kans om me te verdiepen in de huidige wet- en regelgeving ten aanzien van 'privacy'.

Via deze weg, wil ik iedereen bedanken die heeft bijgedragen aan de totstandkoming van deze scriptie. In het bijzonder wil ik Anita Paulissen, Tonny de Brouwer, Ingrid Langewouters en Henriëtte van Casteren bedanken. Zonder hen was het niet mogelijk geweest om de werkzaamheden van de Ambulante dienstverlening te leren kennen.

Het uiteindelijke resultaat van mijn scriptie ligt voor u. Ik hoop dat u het met plezier zult lezen.

Sabine Leermakers

Tilburg, mei 2010

Afkortingen

Hieronder vindt u een lijst met de gebruikte afkortingen in dit onderzoek. De afkortingen zijn op alfabetische volgorde gesorteerd en worden tevens in de tekst van het onderzoeksrapport toegelicht.

AVV	Algemeen Verbindend Verklaard
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
BOPZ	Wet Bijzondere Opnemingen in de Psychiatrische Ziekenhuizen
CAO	Collectieve arbeidsovereenkomst
CBP	College Bescherming Persoonsgegevens
CIZ	Centrum Indicatiestelling Zorg
EVRM	Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden
GW	Grondwet
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
IVBPR	Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke rechten
IVESC	Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele rechten
NOS	Nederlandse Omroep Stichting
MvT	Memorie van Toelichting
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
PET	Privacy-Enhancing Technologies
PGB	Persoonsgebonden Budget
WBP	Wet Bescherming Persoonsgegevens
WGBO	Wet op de Geneeskundige Behandelingsovereenkomst
WPR	Wet persoonsregistraties

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
Hoofdstuk 1 Inleiding	8
Hoofdstuk 2 De Ambulante dienstverlening van Amarant	9
2.1 Het indicatiebesluit	9
2.2 Amarant	9
2.3 Werkzaamheden Ambulante dienstverlening	10
2.3.1 Bemoeizorg	10
2.3.2 Training	10
2.3.3 Ontwikkeling	10
2.3.4 Stabiel	11
2.3.5 ‘Grijs gebied’	11
2.3.6 Werkplek Ambulante dienstverlening	11
2.4 De Ambulante dienstverlening en het verwerken van persoonsgegevens	11
2.4.1 De persoonsgegevens	11
2.4.2 Het verwerken en uitwisselen van persoonsgegevens in het kader van de Ambulante dienstverlening	12
2.4.3 De verantwoordelijke voor de verwerking en uitwisseling van persoonsgegevens	12
2.4.4 Het transparantiebeginsel en het recht op informatie	12
2.4.5 Het toestemmingsvereiste	12
2.4.6 Het uitwisselen van gegevens	13
2.4.7 Het huidige privacyreglement	13
2.5 Beveiliging van persoonsgegevens	13
2.6 Geheimhoudingsplicht	14
2.7 ‘Bemoeizorg’	14
2.7.1 Stedelijk bemoeizorgteam	14
2.7.2 Gegevensuitwisseling door de Ambulante dienstverlening in het kader van bemoeizorg ..	15
Hoofdstuk 3 Het verwerken van persoonsgegevens	17
3.1 Het begrip ‘privacy’	17
3.1.1 Internationaal	17
3.1.2 Nationaal	18
3.1.3 Betekenis van het begrip ‘privacy’	18
3.1.4 Bescherming van persoonsgegevens	19
3.2 Ontstaan Wet Bescherming Persoonsgegevens	19
3.3 Toelichting Wet Bescherming Persoonsgegevens	20
3.3.1 Algemene beginselen van gegevensverwerking	20
3.3.2 Transparantiebeginsel	26
3.3.3 Persoonsgegevens	27
3.3.4 Bijzondere persoonsgegevens	28
3.3.5 De 'verantwoordelijke' voor de gegevensverwerking	29
3.3.6 ‘Verwerken’ van persoonsgegevens	30
3.3.7 Telewerken	30
Hoofdstuk 4 Het verstrekken van persoonsgegevens	32

4.1	Het verstrekken van persoonsgegevens.....	32
4.2	Geheimhouding.....	32
4.3	De overeenkomst inzake de geneeskundige behandeling.....	32
4.3.1	Bescherming van de persoonlijke levenssfeer	33
4.2	Beroepsgeheim	33
4.3	Het verstrekken van persoonsgegevens op basis van de WGB0.....	34
4.3.1	Het toestemmingsvereiste.	34
4.3.2	Wettelijk voorschrift.....	35
4.3.3	Conflict van plichten.....	35
4.3.4	Geen toestemming nodig.....	35
4.4	Het uitwisselen van persoonsgegevens in het kader van bemoeizorg.....	35
4.4.1	De handreiking gegevensuitwisseling in de bemoeizorg	35
4.4.2	De ‘handreiking’ onder de loop.....	37
Hoofdstuk 5 De werkwijze van de Ambulante dienstverlening ten aanzien van wet- en regelgeving		39
5.1.	Het verwerken van persoonsgegevens.....	39
5.2	Het toestemmingsvereiste.....	40
5.3	Transparante omgang met gegevens	41
5.4	Beveiliging van persoonsgegevens	42
De Ambulante dienstverlening		42
5.5	Interne gegevensuitwisseling.....	43
5.6	Gegevensuitwisseling in het kader van bemoeizorg	43
Hoofdstuk 6 Conclusies		46
6.1	Het verwerken van persoonsgegevens in het geval van telewerken	46
6.2	Het uitwisselen van persoonsgegevens in het kader van bemoeizorg.....	47
Hoofdstuk 7 Aanbevelingen.....		48
7.1	Beveiligingsbewustzijn	48
7.2	Beveiliging van persoonsgegevens	48
7.3	Nader onderzoek.....	49
Hoofdstuk 8 Literatuurlijst.....		50

Samenvatting

Binnen organisaties is door de opkomst van de technologie, voor de medewerkers de mogelijkheid ontstaan om thuis te werken. Het thuiswerken met behulp van informatie- en communicatietechnologie wordt benoemd als 'telewerken'.

Ook binnen de Ambulante dienstverlening van Amarant groeit de behoefte aan het telewerken. Daarnaast is er in het kader van bemoeizorg steeds vaker de behoefte aan gegevensuitwisseling met anderen dan de betrokkene. De Ambulante dienstverlening heeft echter in hun werkzaamheden te maken met privacy gevoelige informatie betreffende hun cliënten.

Het doel van dit rapport is om te beschrijven onder welke voorwaarden de Ambulante dienstverlening bevoegd is om persoonsgegevens te verwerken in het geval van telewerken en onder welke voorwaarden zij persoonsgegevens mogen uitwisselen in het kader van bemoeizorg.

Voor telewerken geldt dat de regels, omtrent het verwerken van persoonsgegevens ook daar moeten worden nageleefd.¹ Dat betekent dus voor de Ambulante dienstverlening dat zij niet alleen op het steunpunt maar ook op de 'thuiswerkplek' gebonden zijn aan de WBP.

Voor het aandachtsgebied bemoeizorg gelden dezelfde regels omtrent het verstrekken van gegevens, als voor de overige aandachtsgebieden. De Ambulante dienstverlening is, gebonden aan een wettelijke geheimhoudingsplicht. Daarom mogen zij alleen mét toestemming van de cliënt, persoonsgegevens aan een derde verstrekken. In de praktijk blijkt dat de Ambulante dienstverlening niet altijd toestemming krijgt van de cliënt om gegevens uit te wisselen, terwijl dit in het belang van de cliënt of anderen is.²

De WBP biedt op basis van art. 43 WBP ruimte, om art 33, 34 en 35 WBP buiten toepassing te laten. Voor de Ambulante dienstverlening betekent dit dat zij, op grond van art. 43 WBP, bevoegd zijn om, zonder informatieverstrekking aan de betrokkene, gegevens kunnen verstrekken. Voorwaarde is echter wel dat zij daarbij de beginselen van subsidiariteit en proportionaliteit in acht nemen.

In eerste instantie dient te Ambulante dienstverlening te proberen om de cliënt te overtuigen van de noodzaak van de gegevensverstrekking. Uiteindelijk zal een transparante omgang van gegevens immers de vertrouwensrelatie tussen de Ambulante dienstverlener en cliënt meer waarborgen dan wanneer gegevens worden verwerkt buiten de cliënt om.

Om telewerken mogelijk te maken is de beveiliging van persoonsgegevens een belangrijke voorwaarde. Ten eerste is van belang is dat alle Ambulante dienstverleners zich bewust zijn van de noodzaak van het beveiligen en een zorgvuldige omgang met persoonsgegevens. Als tweede stap moeten persoonsgegevens daadwerkelijk worden beveiligd. Het hanteren van 'Privacy- Enhancing Technologies (PET)' zou de privacy van de cliënt kunnen waarborgen.

¹ Van Blarckom & Borking, 'Beveiliging van persoonsgegevens', 2001

² Zie het voorbeeld uit par. 2.4.5 wanneer de cliënt zijn medicatie niet wil innemen of par. 2.4.6 indien de werkgever niet op de hoogte is van de verstandelijke beperking van zijn werknemer.

Hoofdstuk 1 Inleiding

Niemand zal het zijn ontgaan dat afgelopen maand staatssecretaris van Defensie, Jack de Vries, zijn ontslag heeft aangeboden. Nadat zijn privéleven breed is uitgemeten in de media, ziet de Vries zich gedwongen om afstand te doen van zijn functie.

Dan is er nog Ruben, de enige overlevende van een vliegtuigramp in Tripoli. De televisie, kranten en het internet kunnen het niet laten om foto's te plaatsen van een zieke Ruben in zijn ziekenhuisbed in Libië.

Wat wordt er tegenwoordig nog verstaan onder privacy en waar ligt de grens om daar inbreuk op te maken? De privacy van het individu lijkt steeds meer onder druk te komen staan. De informatie- en communicatietechnologie (ICT) bieden vandaag de dag vele mogelijkheden om informatie over iemand te verwerken en uit te wisselen.

Ook is er binnen organisaties door de opkomst van de technologie, een nieuwe trend ontstaan die 'Het Nieuwe Werken' wordt genoemd. In 'het Nieuwe Werken' gaan mensen en organisaties flexibeler om met arbeidstijd en werkomgeving. Voor de medewerkers ontstaat zo de mogelijkheid op thuis te werken. Het thuiswerken met behulp van informatie- en communicatietechnologie wordt benoemd als 'telewerken'. De mogelijkheid om te telewerken maakt dat mensen zich prettiger voelen en de organisatie productiever.³

Om die reden groeit ook binnen de Ambulante dienstverlening van Amarant de behoefte aan het telewerken. Daarnaast is er in het kader van bemoeizorg steeds vaker de behoefte aan gegevensuitwisseling met anderen dan de betrokkene. De Ambulante dienstverlening van Amarant heeft echter in hun werkzaamheden te maken met privacy gevoelige informatie betreffende hun cliënten.

Het doel van dit rapport is om te beschrijven onder welke voorwaarden de Ambulante dienstverlening bevoegd is om persoonsgegevens te verwerken in het geval van telewerken en onder welke voorwaarden zij persoonsgegevens mogen uitwisselen in het kader van bemoeizorg.

Allereerst zal in hoofdstuk twee de huidige werkwijze van de Ambulante dienstverlening omtrent gegevensverwerking en – uitwisseling worden beschreven. Vervolgens zal in hoofdstuk drie worden ingegaan op de juridische voorwaarden omtrent het verwerken van persoonsgegevens. Daarna zal in hoofdstuk vier een beschrijving volgen van de juridische voorwaarden omtrent het uitwisselen van gegevens. Als laatste zal in hoofdstuk 5 de huidige werkwijze van de Ambulante dienstverlening naar de wet- en regelgeving worden gelegd. Op basis daarvan kan worden geconcludeerd aan welke voorwaarden de Ambulante dienstverlening moet voldoen om persoonsgegevens te mogen verwerken in het geval van telewerken en aan welke voorwaarden zij moeten voldoen willen zij persoonsgegevens mogen uitwisselen.

³ <www.microsoft.com/netherlands/het_nieuwe_werken> bezocht op 8-03-2010

Hoofdstuk 2 De Ambulante dienstverlening van Amarant

‘In dienst van mensen met een verstandelijke beperking’⁴, zo presenteert Amarant zichzelf. Mensen met een beperking maken, net als iedereen, deel uit van de samenleving. Dit betekent dat zij recht hebben op een gewoon leven, waarin zij hun verlangens kunnen waarmaken en hun rechten kunnen laten gelden. Voor Amarant betekent dit dat mensen met een beperking recht hebben op een goede kwaliteit van leven, op het maken van eigen keuzes en op een dienstverlening die is afgestemd op hun persoonlijke wensen.’⁵

Dit hoofdstuk zal ingaan op de Ambulante dienstverlening van Amarant. Ter inleiding zal kort het indicatiebesluit en de organisatie worden beschreven. Vervolgens zal worden ingegaan op de werkzaamheden van de ambulante dienstverlening, op welke manier zij toekomen aan het verwerken en uitwisselen van persoonsgegevens en het aspect bemoeizorg.

2.1 Het indicatiebesluit

Op grond van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ)⁶ worden bijzondere ziektekosten vergoed.⁷ Het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ)⁸ stelt aan de hand van ministeriële beleidsregels vast of iemand recht heeft op zorg via de AWBZ. Dit wordt het indicatiebesluit genoemd. Met het indicatiebesluit kan de cliënt zelf zorg, hulp en begeleiding inkopen met een Persoonsgebonden Budget (PGB). Met een PGB kan de cliënt zelf een zorgovereenkomst afsluiten met de zorgverlener. Dit houdt in dat de cliënt de zorgverlener betaalt met zijn PGB. De cliënt kan ook besluiten tot zorg in natura. Zorg in natura betekent dat de cliënt nog steeds zelf de organisatie kiest die zorg gaat verlenen maar dat de kosten voor deze zorg door het zorgkantoor⁹ worden betaald.

Amarant verleent, tegen betaling op basis van een PGB of zorg in natura, ondersteuning aan mensen die op grond van een indicatiebesluit recht hebben op zorg. In de volgende paragraaf zal de organisatie, Amarant, worden beschreven.

2.2 Amarant

Amarant is een organisatie die, voornamelijk in Midden- en West-Brabant, diensten levert aan mensen met een verstandelijke beperking¹⁰ en hun omgeving. De organisatie bestaat uit ongeveer 3500 medewerkers, verdeeld over acht districten. Alle vormen van dienstverlening die Amarant aanbiedt, zijn erop gericht om mensen met een verstandelijke beperking een zo normaal mogelijk leven te laten leiden. Amarant beoordeelt op basis van een indicatie besluit welke vorm van ondersteuning het beste geboden kan worden. Samen met de cliënt stellen zij een persoonlijk plan op waarin de wensen en verlangens van de cliënt centraal staan.¹¹ De zorg en ondersteuning worden op die manier toegespitst op de cliënt. Amarant vindt het belangrijk dat de cliënt de regie heeft over zijn eigen leven en invloed kan uitoefenen op de ondersteuning en dienstverlening die hij of zij ontvangt. Amarant streeft ernaar om mensen

⁴ Raad van bestuur, ‘Algemene voorwaarden, Zorg en Ondersteuning Amarant’, 2008.

⁵ < www.amarant.nl > bezocht op 24-03-2010.

⁶ < www.werk-en-inkomen.com/Uitkering/awbz > De Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten is in Nederland een verplichte, collectieve ziektekostenverzekering.

⁷ Bijzondere ziektekosten kunnen bijvoorbeeld de kosten zijn die ontstaan bij langdurige zorg thuis.

⁸ < www.ciz.nl > Het Centrum indicatiestelling zorg onderzoekt of, en zo ja, voor hoe lang, de cliënt AWBZ-zorg kan krijgen.

⁹ < www.menziszorgkantoren.nl > Zorgkantoren bemiddelen tussen de aanbieders en de ontvangers van langdurige zorg.

¹⁰ < www.pedagogisch-servicebureau.nl > Van een verstandelijke beperking is sprake indien een persoon belangrijke beperkingen ondervindt in het dagelijks functioneren. Er moet sprake zijn van een duidelijk beneden gemiddeld intellectueel functioneren en van gelijktijdige beperkingen in minimaal twee vaardigheidsgebieden. Bijvoorbeeld communicatie, zelfredzaamheid, wonen, of sociale vaardigheden. De beperkingen moeten zich manifesteren voor het achttiende levensjaar.

¹¹ < www.amarant.nl > bezocht op 10-02-2010.

met een verstandelijke beperking, op basis van hun wensen en verlangens, te ondersteunen bij zelfontplooiing en deelname aan de samenleving,

De medewerkers van Amarant ondersteunen mensen met een verstandelijke beperking bij het wonen, het werken en de vrijetijdsbesteding. Amarant biedt onder meer thuiszorg, gezinsbegeleiding, dagbesteding, crisisopvang en schoolbegeleiding aan. De medewerkers van Amarant worden in sommige gevallen ondersteund door orthopedagogen, psychologen, therapeuten en casemanagers. Tevens verleent Amarant specialistische hulp op het gebied van bijvoorbeeld autisme en gedragsproblemen.

Dit onderzoek richt zich alleen op de Ambulante dienstverlening Binnenstad van het district Tilburg-Zuid van Amarant. De werkzaamheden van de Ambulante dienstverlening zullen in de volgende paragraaf worden besproken.

2.3 Werkzaamheden Ambulante dienstverlening

De Ambulante dienstverleners van Amarant voorzien mensen met een verstandelijke beperking van hulp in hun eigen omgeving. De Ambulante dienstverlening heeft vijf aandachtsgebieden; bemoeizorg, training, ontwikkeling, stabiel en een zogenaamd 'grijs gebied'. Cliënten met dezelfde kenmerken worden ondergebracht in hetzelfde aandachtsgebied zodat ze de hulpverlening krijgen die het beste bij hen past.

2.3.1 Bemoeizorg

Het aandachtsgebied bemoeizorg wil zeggen dat cliënten met een verstandelijke beperking vanuit het Stedelijk bemoeizorgteam¹² doorstromen naar de reguliere hulpverlening van de Ambulante dienstverlening van Amarant. Ook cliënten die niet vanuit het Stedelijk bemoeizorgteam komen, kunnen onder dit aandachtsgebied vallen. De kenmerken van deze cliënten zijn nog niet duidelijk, daardoor kunnen ze nog niet worden ondergebracht in de overige aandachtsgebieden. Op korte termijn hoopt de Ambulante dienstverlening te kunnen bepalen welke hulpverlening bij de cliënt past zodat zij door kunnen stromen naar één van de andere aandachtsgebieden.

2.3.2 Training

Wanneer cliënten graag zelfstandig willen gaan wonen, dan vallen ze onder het aandachtsgebied training. De cliënten gaan vanuit thuis of een woonvoorziening¹³ zelfstandig proberen te wonen. Dit doen zij onder begeleiding van de Ambulante dienstverlening. Als de cliënt hier in slaagt dan kan hij¹⁴ doorstromen naar het aandachtsgebied ontwikkeling. Wanneer de cliënt niet in staat blijkt zelfstandig te kunnen wonen dan wordt gekeken wat wel een passende woonsituatie is voor de cliënt. In dat geval valt de cliënt in principe niet meer onder het aandachtsgebied training, maar ontvangt hij wel begeleiding van de Ambulante dienstverlening zolang er nog geen andere woonsituatie gevonden is.

2.3.3 Ontwikkeling

In dit aandachtsgebied wordt bekeken welke doelen de cliënt nog kan behalen.¹⁵ Bijvoorbeeld op het gebied van financiën, huishouden of sociale contacten. De cliënten maken grote stappen in hun ontwikkeling. Wanneer de cliënt zijn doelen heeft bereikt stroomt deze door naar het aandachtsgebied stabiel.

¹² Zie paragraaf 2.4.1 voor uitleg over het Stedelijk Bemoeizorgteam.

¹³ <www.meegeldersepoort.nl> Een woonvoorziening is een woonvorm in een woonwijk waar verstandelijk beperkte mensen in groepsverband wonen. Zij ontvangen daarbij begeleiding van Amarant.

¹⁴ In verband met de leesbaarheid van het onderzoek is overal 'hij' of 'zijn' geschreven. Overal waar 'hij' of 'zijn' staat geschreven wordt hij/zij en zijn/haar bedoeld.

¹⁵ Vanuit het aandachtsgebied training kunnen cliënten bijvoorbeeld doorstromen naar het aandachtsgebied ontwikkeling indien zij nog andere doelen kunnen behalen.

2.3.4 Stabiel

De gedragingen van de cliënten binnen dit aandachtsgebied zijn enigszins herkenbaar omdat zij al enige tijd begeleiding van de Ambulante dienstverlening ontvangen. De Ambulante dienstverleners hebben hierdoor een beeld kunnen vormen van de cliënt en weten daardoor welke zorg een cliënt nodig heeft.

2.3.5 'Grijs gebied' ¹⁶

Onder het aandachtsgebied 'grijs gebied' vallen de cliënten die onder geen van bovenstaande categorieën vallen.¹⁷ De cliënten zijn over het algemeen moeilijker te sturen door hun onvoorspelbare gedrag.

2.3.6 Werkplek Ambulante dienstverlening

De Ambulante dienstverleners hebben een flexibele functie. In overeenstemming met de cliënt delen ze hun werktijden in. De medewerkers werken vanuit steunpunten in de wijk. Een steunpunt kan worden aangeduid als een werkplek van de Ambulante dienstverleners waar een overleg kan plaatsvinden, waar de dossiers van de cliënten zich bevinden en als de plek waar de medewerkers bevoegd zijn om persoonsgegevens te verwerken.

2.4 De Ambulante dienstverlening en het verwerken van persoonsgegevens

De Ambulante dienstverlening sluit samen met de cliënt een zorg- en dienstverleningsovereenkomst af waarin afspraken over inhoud, voorwaarden en kosten van de zorg worden vastgelegd.¹⁸ De Ambulante dienstverlening stelt, met behulp van de overeenkomst, een persoonlijk begeleidingsplan op. In dit plan staan de wensen, behoeften en vragen van de cliënt centraal. De Ambulante dienstverlening levert vrijwillige zorg aan de cliënt, de cliënt kiest immers zelf voor zorgverlening door Amarant. Dat betekent dat de regie van de zorg in principe bij de cliënt ligt. Het persoonlijk plan wordt dan ook samen met de cliënt opgesteld. Deze gegevens worden opgenomen in een geautomatiseerd bestand en een niet-geautomatiseerd bestand.¹⁹

2.4.1 De persoonsgegevens

De Ambulante dienstverlening sluit samen met de cliënt een zorg- en dienstverleningsovereenkomst af. Op grond van deze overeenkomst draagt de Ambulante dienstverlening de plicht om de cliënt te voorzien van een juiste zorg- inhoudelijke ondersteuning. Om deze taak naar behoren uit te kunnen voeren, is het van belang dat de Ambulante dienstverlening een goed beeld van de cliënt heeft. Alle persoonsgegevens die bijdragen aan de beeldvorming van de cliënt worden in het dossier verwerkt. Dat betekent dat niet alleen 'gewone' persoonsgegevens; personalia van de cliënt, maar ook bijzondere persoonsgegevens worden verwerkt.

Het dossier is ingedeeld in verschillende categorieën. Al deze categorieën worden met de cliënt besproken. De cliënt kan eventueel bezwaar maken tegen het opnemen van gegevens uit bepaalde categorieën in zijn dossier.²⁰ Wanneer de persoonlijk begeleider deze informatie echter noodzakelijk acht voor de beeldvorming van de cliënt wordt deze informatie alsnog in het dossier opgenomen. Naast deze ondersteuning heeft de Ambulante dienstverlening ook tot taak om te observeren, te signaleren, toezicht te houden en in sommige gevallen de regie over te nemen, indien dit nodig is.

¹⁶ Omdat het aandachtsgebied 'grijs gebied' nog niet aan wordt gestuurd door een senior begeleider is derhalve te weinig informatie verkregen over de huidige wijze van verwerking van persoonsgegevens. Dit aandachtsgebied zal dan ook voor de toetsing achterwege blijven.

¹⁷ Voorbeeld: indien in het aandachtsgebied bemoeizorg niet op korte termijn kan worden bepaald welke ondersteuning de cliënt nodig heeft, dan stroomt hij door naar het aandachtsgebied 'grijs gebied'.

¹⁸ <www.amarant.nl> bezocht op 26-03-2010.

¹⁹ Het persoonlijk plan wordt opgenomen in een daartoe bestemd digitaal bestand en een fysiek dossier.

²⁰ Bijvoorbeeld indien de cliënt niet wil dat er iets over zijn familie in het dossier wordt gerapporteerd.

2.4.2 Het verwerken en uitwisselen van persoonsgegevens in het kader van de taken van de Ambulante dienstverlening

De taak van de Ambulante dienstverlening bestaat niet alleen uit het ondersteunen van de cliënt maar ook uit observeren, signaleren, toezicht houden en in sommige gevallen de regie overnemen.²¹ In het kader van deze taken worden gegevens verwerkt en uitgewisseld. De Ambulante hulpverlening noteert alles wat hen opvalt met betrekking tot de cliënt. Heeft er bijvoorbeeld een burenruzie plaatsgevonden dan wordt dat opgenomen in het dossier. Ook worden er gegevens van de cliënt uitgewisseld met andere instanties indien dit noodzakelijk is in de gegeven situatie. Is er bijvoorbeeld vermoedelijk sprake van kindermishandeling, dan wordt er contact opgenomen met het Algemeen Meldpunt Kindermishandeling. In dat geval worden er dus gegevens uitgewisseld.

2.4.3 De verantwoordelijke voor de verwerking en uitwisseling van persoonsgegevens

Hoeveel medewerkers betrokken zijn bij een cliënt, is afhankelijk van het aandachtsgebied waaronder de cliënt valt.²² Uitgangspunt is dat de cliënt één persoonlijk begeleider krijgt toegewezen. Deze begeleider is verantwoordelijk voor het dossier en coördineert de hulp omtrent de cliënt. Het komt echter voor dat meerdere medewerkers zich bezig houden met de verwerking van persoonsgegevens omdat een cliënt vaker bezocht moet worden dan gemiddels. In dat geval is eenieder die gegevens verwerkt, verantwoordelijk voor de gehele gegevensverwerking.

Middels het informatiesysteem Google docs houden de medewerkers elkaar op de hoogte van de ontwikkelingen van de cliënt. Google docs is alleen toegankelijk voor de medewerkers die betrokken zijn bij de desbetreffende cliënt en voor de senior begeleider. Elk aandachtsgebied wordt aangestuurd door één senior begeleider. Een senior begeleider is degene die de persoonlijk begeleiders zorg-inhoudelijk²³ aanstuurt. Met haar worden eventuele problemen omtrent de cliënt besproken.

2.4.4 Het transparantiebeginsel en het recht op informatie

Het is afhankelijk van de cliënt of hij op zijn recht op inzage wordt gewezen. Niet alle cliënten zijn bekwaam genoeg om de informatie uit de stukken tot zich te nemen. Daarom wordt de cliënt niet altijd gewezen op dit recht op inzage in zijn stukken. Datzelfde geldt voor het vooraf kenbaar maken van het doel van de gegevensverwerking en/of -uitwisseling. Indien cliënten in staat zijn om te begrijpen met welk doel gegevens worden verwerkt of uitgewisseld, dan wordt dit kenbaar gemaakt. Zijn zij echter niet bekwaam genoeg om dit te begrijpen, dan wordt het kenbaar maken van het doel van de gegevensverwerking en /of -uitwisseling achterwege gelaten.

2.4.5 Het toestemmingsvereiste

In het aandachtsgebied training hebben de medewerkers een toestemmingsformulier in handen die gebruikt dient te worden tijdens de aanmeldingsprocedure. Deze wordt echter nog niet standaard gebruikt. Over het algemeen wordt de cliënt in de overige aandachtsgebieden niet vooraf om toestemming gevraagd om het verwerken van zijn gegevens. Hierbij speelt tevens weer een rol dat de cliënt niet altijd kan begrijpen waarvoor

²¹ Voorbeeld: een cliënt maakt zijn huis niet schoon waardoor er een onhygiënische situatie ontstaat voor zowel de cliënt als de medewerker. De Ambulante dienstverlening neemt de regie over en maakt samen met de cliënt het huis schoon zodat het weer een leefbare omgeving wordt.

²² In het aandachtsgebied bemoeizorg zijn er meerdere medewerkers verantwoordelijk voor de verwerking van persoonsgegevens, bij de training is één persoonlijk begeleider verantwoordelijk voor de verwerking, bij ontwikkeling kunnen 1 of 2 medewerkers verantwoordelijk zijn voor de verwerking, dat ligt eraan hoe vaak de cliënt bezocht moet worden en bij stabiel is één persoonlijk begeleider verantwoordelijk voor de verwerking van persoonsgegevens.

²³ De senior begeleider en de persoonlijk begeleider bekijken op welke manier de cliënt wordt ondersteund.

er toestemming wordt gevraagd. Ook vraagt de gegeven situatie soms om snel handelen in het belang van de cliënt, en wordt het toestemmingsvereiste achterwege gelaten. De Ambulante dienstverlening kiest dan voor hun verantwoordelijkheid als hulpverlener. Te denken valt aan de situatie waarin de cliënt zijn medicatie niet in wil nemen. In dat geval wordt contact gezocht met de huisarts, zonder toestemming van de cliënt, in de hoop dat de huisarts de cliënt tot de inname van zijn medicatie kan bewegen. Voor zover het kan, probeert de Ambulante dienstverlening zo transparant mogelijk te werk te gaan.

2.4.6 Het uitwisselen van gegevens

De Ambulante dienstverleners worstelen met het privacyaspect omtrent het uitwisselen van persoonsgegevens met een derde.

Voorbeeld

Een cliënt met een lichte verstandelijke beperking is gaan werken bij een organisatie vergelijkbaar als Amarant, in de nachtdienst. De werkgever is niet op de hoogte van de verstandelijke beperking van de cliënt. In het persoonlijk plan geeft de Ambulante dienstverlening aan dat zij zich zorgen maken over deze situatie. De Ambulante dienstverlening kiest ervoor om niet in te grijpen vanwege de privacy van de cliënt. Wel adviseren ze de cliënt niet teveel uren te maken.²⁴

Dit soort situaties zorgt voor de Ambulante dienstverleners voor een gewetensconflict en levert een dilemma op. Aan de ene kant voelen zij de druk om in te grijpen, aan de andere kant zijn ze bang om het vertrouwen van de cliënt te verliezen met als gevolg dat de cliënt de keuze zal maken om de hulpverlening te beëindigen.

2.4.7 Het huidige privacyreglement

Het privacyreglement van Amarant beschrijft op welke manier met persoonsgegevens dient te worden omgegaan oftewel onder welke voorwaarden persoonsgegevens verwerkt mogen worden. Het is van toepassing op alle geautomatiseerde en niet-geautomatiseerde bestanden. Het reglement is een praktische vertaling in gedragsregels van de 'Wet Bescherming Persoonsgegevens' (WBP), de 'Wet op de Geneeskundige Behandeloevereenkomst' (WGBO) en de 'Wet Bijzondere Opnemingen in de Psychiatrische Ziekenhuizen' (BOPZ)²⁵. Zojuist genoemde wetten regelen de rechtsverhouding tussen de patiënt en de zorgverlener en zien erop toe dat persoonsgegevens op een zorgvuldige wijze worden verwerkt. De WBP en WGBO zullen respectievelijk in hoofdstuk 3 en 4 worden besproken.

Om de Ambulante dienstverleners bewust te maken van de regels omtrent gegevensverwerking, is het privacyreglement opgenomen in de inwerkmap. Deze map ontvangen alle medewerkers van de Ambulante dienstverlening zodra ze in dienstverband treden. Op die manier wil de districtsmanager van de Ambulante dienstverlening Binnenstad haar werknemers op de hoogte stellen van het privacyreglement.

2.5 Beveiliging van persoonsgegevens

In het privacyreglement is opgenomen dat niet geautomatiseerde registraties worden bewaard in een afsluitbare, brandwerende kast in een afsluitbare ruimte.²⁶ Elk steunpunt beschikt over een afgesloten dossierkast. Toch worden vermoedelijk, uit praktische overwegingen, dossiers, en dan met name het persoonlijk plan van de cliënt, mee naar huis genomen.

²⁴ Andere voorbeelden: een cliënt ontvangt een Wajong-uitkering, terwijl de Ambulante dienstverlening bekend is met het feit dat de cliënt zwart bijverdiend en een cliënt rijdt zonder rijbewijs.

²⁵ In het kader van het onderzoek zal de BOPZ onbesproken blijven.

²⁶ Zie bijlage II, pag. 12 onder 'beveiliging niet geautomatiseerde registraties'.

De medewerkers van de Ambulante dienstverlening hebben op de steunpunten toegang tot het intranet van Amarant. Dit is een netwerk van Amarant waarop onder andere protocollen en nieuwsberichten zijn te vinden. De medewerkers moeten inloggen op de computers om van het intranet gebruik te maken. Het login systeem is dus gebonden aan de computer. Dat betekent dat iedere persoon die op die computer inlogt, toegang heeft tot alle documenten op de computer. Verder is het emailadres van de Ambulante dienstverleners slechts toegankelijk op de steunpunten.

2.6 Geheimhoudingsplicht

De Ambulante dienstverleners hebben op grond van artikel 3.11 van de CAO Gehandicaptenzorg een geheimhoudingsplicht. Hierover is het volgende bepaald:

1. De werknemer is verplicht tot geheimhouding van hetgeen hem uit hoofde van zijn functie ter kennis komt, voor zover die verplichting uit de aard der zaak volgt of hem uitdrukkelijk is opgelegd. Deze verplichting geldt ook na beëindiging van het dienstverband.

2. De in lid 1 bedoelde verplichting bestaat niet tegenover hen, die rechtstreeks betrokken zijn bij de uitvoering van de behandelingsovereenkomst (WGBO), het behandelingsplan (BOPZ) dan wel het onderzoeksprotocol (WMO) en degene die optreedt als vervanger van de hulpverlener, voor zover de verstrekking noodzakelijk is voor de door hen in dat kader te verrichten werkzaamheden.²⁷

De Collectieve arbeidsovereenkomst (CAO) Gehandicaptenzorg 2007-2008 is Algemeen Verbindend Verklaard (AVV).²⁸ Dat betekent dat deze als een wettelijk voorschrift gold voor de hele bedrijfstak. Ook voor Amarant gelden deze regels. De CAO Gehandicaptenzorg 2009- 2011, die exact dezelfde bepaling bevat omtrent de geheimhouding als de CAO Gehandicaptenzorg 2007- 2008, is nog niet door het Ministerie van Sociale zaken en Werkgelegenheid AVV. Wel heeft het Ministerie op 9 maart 2010 kennis gegeven van ontvangst. Dat betekent dat wanneer de CAO 2009-2011 algemeen verbindend wordt verklaard, de Ambulante dienstverlening uit hoofde van een wettelijk voorschrift een geheimhoudingsplicht heeft. Omdat de vorige CAO, zoals gezegd, exact dezelfde bepaling omtrent geheimhouding bevat als de huidige CAO, is de kan aannemelijk dat deze bepaling algemeen verbindend wordt verklaard.

2.7 'Bemoeizorg'

Amarant is sinds 2006 actief binnen het Stedelijk Bemoeizorgteam.²⁹ Bemoeizorg is de manier van hulpverlening die tot doel heeft om 'zorgwekkende zorgmijders' te stimuleren om de stap naar de reguliere hulpverlening te maken. Met 'zorgwekkende zorgmijders' worden de mensen bedoeld die het vertrouwen in de hulpverlening zijn verloren of niet weten bij welke instantie ze hulp kunnen vragen. De drempel om hulp te vragen is erg hoog geworden en dat terwijl juist deze groep mensen hard hulp nodig heeft. Bij bemoeizorg tracht men iemand die op verschillende leefgebieden is uitgevallen, weer deel te laten nemen aan de samenleving.³⁰ Het uitgangspunt van de bemoeizorg is enerzijds om de kwaliteit van leven van de cliënt te verhogen en anderzijds om de overlast, die de cliënt in sommige gevallen kan veroorzaken, te verminderen.³¹

2.7.1 Stedelijk bemoeizorgteam

In september 2006 is het Stedelijk bemoeizorgteam gestart. Hierin participeren als kernpartners GGZ Breburg Groep, Amarant, Novadic-Kentron, SMO Traverse en GGD Hart

²⁷ Artikel 3.11 geheimhouding, CAO Gehandicaptenzorg 2007- 2008..

²⁸ < http://cao.szw.nl/index.cfm?fuseaction=dsp_document&link_id=116615#3307700>, bezocht op 26-03-2010.

²⁹ Zie par. 2.7.1 voor uitleg over het Stedelijk bemoeizorgteam.

³⁰ GGZ Nederland e.a., 'Handreiking gegevensuitwisseling in de bemoeizorg', april 2007

³¹ GGZ Nederland, 'Handreiking bemoeizorg', september 2004

voor Brabant.³² Daarnaast is er een intensieve samenwerking met de zogeheten schilpartners.³³ Wanneer schilpartners signaleren dat reguliere zorg niet volstaat, niet bereikt wordt of zelfs gemeden wordt, kunnen zij het team inschakelen.³⁴

De doelgroep waarop het team bemoeizorg zich richt, zijn de mensen die kampen met complexe problemen. Bijvoorbeeld psychiatrische en/of verslavingsproblemen. Het zijn de mensen die geen vertrouwen meer hebben in de zorgverlening en daardoor hulp vermijden. Juist het gebrek aan hulp en de omstandigheden waarin zij zich bevinden zorgen ervoor dat deze mensen zich vaak buiten sluiten van hun omgeving.

Tussen de verschillende organisaties die zijn aangesloten bij het Stedelijk bemoeizorgteam bestaat een nauwe samenwerking om de hulpverlening zo goed mogelijk op de behoefte van de cliënt af te stemmen. Het doel van het Stedelijk bemoeizorgteam is dan ook dat de cliënt vanuit de gegeven situatie, het verhaal en zijn wens, naar passende hulpverlening wordt begeleid.³⁵

2.7.2 Gegevensuitwisseling door de Ambulante dienstverlening in het kader van bemoeizorg

Wanneer de cliënt toestemming geeft voor reguliere hulp, dan worden cliënten met een verstandelijke beperking vanuit het Stedelijk bemoeizorgteam opgenomen door Amarant. Zij komen terecht bij de Ambulante dienstverlening onder het aandachtsgebied 'bemoeizorg'. Hier wordt gekeken welke specifieke ondersteuning van de Ambulante dienstverlening het beste past bij de behoefte van de cliënt. Nadat is vastgesteld welke zorg de cliënt nodig heeft, kan hij doorstromen naar één van de andere aandachtsgebieden. Binnen het aandachtsgebied bemoeizorg wordt er veel waarde gehecht aan de uitwisseling van gegevens omdat het de hulpverlening vergemakkelijkt. Het is van belang om in het kader van de beeldvorming van de cliënt relevante informatie over hem te verzamelen. Daarvoor worden regelmatig externe organisaties benaderd.³⁶

De Ambulante dienstverleners die op dit moment werkzaam zijn binnen het aandachtsgebied bemoeizorg zijn al grotendeels bekend met de regels omtrent gegevensuitwisseling. Zij hanteren de 'Handreiking gegevensuitwisseling in de bemoeizorg'³⁷ als richtlijn om te bepalen wanneer zij gegevens mogen uitwisselen. In hoofdstuk 4 zal besproken worden onder welke voorwaarden gegevensuitwisseling is toegestaan.

Amarant voorziet mensen met een verstandelijke beperking, die recht hebben op zorg via de AWBZ, van ondersteuning op verschillende terreinen. De Ambulante dienstverlening vormt een onderdeel van Amarant. Kenmerk van de Ambulante dienstverlening is dat zij de cliënt in hun eigen omgeving van hulp voorzien. De Ambulante dienstverlening verdeelt zijn cliënten onder in de aandachtsgebieden bemoeizorg, training, ontwikkeling, stabiel en een zogenaamd 'grijs gebied'. In het cliëntendossier worden persoonsgegevens van de cliënt gerapporteerd. De Ambulante dienstverlening beoogt om zo transparant mogelijk om te gaan met de verwerking en uitwisseling van persoonsgegevens. Toch komen zij daar in de praktijk niet altijd aan toe met als gevolg dat de cliënt mogelijk onopzettelijk in zijn privacy

³² < http://www.bemoeizorgtilburg.nl/client/1/?websiteid=1&contentid=32&pagetitle=Bemoeizorg_Tilburg>, bezocht op 26-03-2010.

³³ Schilpartners zijn onder andere woningcorporaties, politie, gemeente, pastoraal werk, buurthuizen, maatschappelijk werk en huisartsen.

³⁴ < http://www.bemoeizorgtilburg.nl/client/1/?websiteid=1&contentid=32&pagetitle=Bemoeizorg_Tilburg>, bezocht op 26-03-2010

³⁵ < <http://www.bemoeizorgtilburg.nl/client/1/?websiteid=1&contentid=18&pagetitle=Werkwijze>>, bezocht op 26-03-2010

³⁶ Voorbeeld: Om te achterhalen of een cliënt kampt met een verslavingsproblematiek, wordt er contact gezocht met Novadic Kentron. Novadic Kentron houdt zich bezig met de verslavingszorg.

³⁷ Zie voor meer informatie over 'de Handreiking gegevensuitwisseling in de bemoeizorg' par. 4.4.1.

benadeeld wordt. In het volgende hoofdstuk zullen de voorwaarden omtrent het verwerken van persoonsgegevens aan bod komen.

Hoofdstuk 3 Het verwerken van persoonsgegevens

De ICT heeft de afgelopen jaren een flinke ontwikkeling doorgemaakt.³⁸ Door deze zogenaamde 'ICT-revolutie' zijn de mogelijkheden om persoonsgegevens te verwerken toegenomen. Door deze mogelijkheden is de dreiging voor schending van de privacy van de burger toegenomen. In het algemene recht³⁹ is het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer vastgelegd. Om de privacy van de burger in de informatiemaatschappij te waarborgen, beoogt de wetgever regels te stellen omtrent de verwerking van persoonsgegevens. De wetgeving die zich hierop toespitst zal in dit hoofdstuk worden besproken. Allereerst zal worden ingegaan op de betekenis van het begrip privacy zowel op internationaal als nationaal niveau.

3.1 Het begrip 'privacy'

Cuijpers haalt aan dat discutabel blijft wat het begrip 'privacy' inhoudt en hoe in de praktijk invulling dient te worden gegeven aan de rechten en plichten die met dit begrip samenhangen.⁴⁰ In deze paragraaf zal daarom kort worden stilgestaan bij de historische context van het begrip 'privacy' en welke ontwikkeling de betekenis ervan de afgelopen jaren heeft doorgemaakt.

3.1.1 Internationaal

In 1950 werd de Universele verklaring van de rechten van de mens aangenomen. In art. 12 van deze verklaring wordt voor het eerst het recht op de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer neergelegd. Dit artikel vormt de basis voor de internationale ontwikkeling van het recht op privacy. De Universele verklaring is een aanbeveling en daarom juridisch gezien niet bindend.⁴¹ Daarop ontwikkelde de Verenigde Naties twee verdragen die wel bindend zijn, te weten 'het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele rechten' (IVESC) en 'het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke rechten' (IVBPR). In art.17 van het IVBPR wordt het recht op bescherming van het privé-leven vastgelegd.

Het recht op bescherming van het privé-leven is binnen Europa geregeld in art. 8 van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (EVRM). Art. 17 IVBPR doet in ons rechtssysteem als toetsingskader niet of nauwelijks mee. Volgens Koekkoek komt dit door de overlappende betekenis van art. 8 EVRM.⁴² Voor de betekenis van het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer moet dus worden gekeken naar art. 8 EVRM. Van belang is of er sprake is van inmenging in het privé-leven van de betrokkene, die berust op een wettelijke grondslag en noodzakelijk is in een democratische samenleving.⁴³ Het begrip 'privéleven' uit art. 8 EVRM heeft dezelfde betekenis als de term 'persoonlijke levenssfeer' van art. 10 Grondwet (GW). Persoonsgegevens maken deel uit van de persoonlijke levenssfeer.⁴⁴ Dus dient eerst te worden getoetst of er in de gegeven situatie sprake is van persoonsgegevens. Op die manier kan worden beoordeeld of er sprake is van inmenging in het privé-leven. Om te beoordelen of een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer noodzakelijk is, dient op grond van art. 8 EVRM te worden getoetst aan het proportionaliteitsbeginsel en het subsidiariteitsbeginsel.⁴⁵

Het proportionaliteitsbeginsel wil zeggen dat het belang om inbreuk te maken op de persoonlijke levenssfeer niet onevenredig mag zijn in verhouding tot het andere te dienen

³⁸ Voorbeeld: door de komst van internet zijn persoonsgegevens voor onbevoegden toegankelijker geworden.

³⁹ Art. 10 Grondwet.

⁴⁰ Cuijpers, 2007, p. 7.

⁴¹ Cuijpers, 2007, p. 9.

⁴² Koekkoek, 2000, p. 159

⁴³ CBP Richtsnoeren, 'Actieve openbaarmaking en eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer', augustus 2009.

⁴⁴ Idem.

⁴⁵ EHRM 25 maart 1992, NJ 1995, 679, EHRM 25 februari 1993, NJ 1993, 485.

belang. Daarbij kan het doel waarvoor de persoonsgegevens worden verwerkt, niet in redelijkheid op een andere, voor de betrokkene minder nadelige manier, manier worden bereikt.⁴⁶ Deze beginselen nemen ook in de WBP een centrale positie in. Op veel plaatsen in de WBP wordt de verwerking van persoonsgegevens aan het 'noodzakelijkheids criterium' gebonden.⁴⁷ Ook in de rechtspraak komt naar voren dat het toetsingskader van art. 8 EVRM niet wezenlijk verschilt van het kader dat op grond van de WBP moet worden gehanteerd.⁴⁸

3.1.2 Nationaal

Art. 10 uit de GW beschermt de burger tegen inbreuk op zijn persoonlijke levenssfeer. De kern van het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer of privacy is de bescherming van het recht op persoonlijke vrijheid, zowel in relatie tot de overheid als in relatie tot andere burgers.⁴⁹ Art.10 GW is een klassiek grondrecht, dat wil zeggen dat de overheid zich dient te onthouden van inmenging in het privé-leven. De term 'eerbiediging' wat letterlijk 'respectering'⁵⁰ betekent, heeft een dubbele betekenis. Enerzijds onderstreept de term het element van onthouding⁵¹, anderzijds laat de term ruimte voor het aannemen van positieve verplichtingen door de overheid.⁵² Deze verplichtingen van de overheid zijn erop gericht om de burger te ondersteunen in het genot van dit grondrecht. Bijvoorbeeld door regels te stellen omtrent de verwerking van persoonsgegevens.

Naast art. 10 GW is ook het recht op onaantastbaarheid van het lichaam, het huisrecht en het briefgeheim⁵³ in de Grondwet vastgelegd. Ook deze artikelen zien erop toe dat de persoonlijke levenssfeer van de burger wordt beschermd.⁵⁴

3.1.3 Betekenis van het begrip 'privacy'

Blok bevestigt in zijn proefschrift dat het bij privacy om de bescherming van het privé-leven gaat.⁵⁵ Toch is er door de jaren heen onduidelijkheid ontstaan over de betekenis van het begrip privacy. Die onduidelijkheid hangt samen met de grote aandacht voor de verwerking van persoonsgegevens, die door de technologische ontwikkeling is ontstaan.⁵⁶ Privacy wordt steeds vaker slechts in verband gebracht met de informationele privacy. Met informationele privacy wordt de bescherming van ongerechtvaardigde verwerking van persoonsgegevens bedoeld. Echter omvat het begrip privacy niet alleen de informationele privacy.⁵⁷

Het begrip privacy heeft een dynamische betekenis gekregen. De aandacht wordt niet meer alleen gevestigd op het traditionele concept van privacy, maar ook op de gerechtvaardigdheid van inmenging in de persoonlijke levenssfeer, welke afhankelijk is van de situatie.⁵⁸ Cuijpers is terecht van mening dat deze 'verschuiving' zich moeilijk verhoudt met het uitgangspunt dat privacy de onschendbaarheid van de persoonlijke levenssfeer beschermt.⁵⁹ Als aanvulling hierop, bevestigen Berkvens en Prins dat de vragen wat we nu precies onder privacy moeten verstaan en welke waarden we hechten aan het belang van privacy ten opzichte van conflicterende belangen zoals criminaliteitsbestrijding, veiligheid,

⁴⁶ CBP Richtsnoeren, 'Actieve openbaarmaking en eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer', augustus 2009.

⁴⁷ Hooghiemstra, 2003, p. 17. Het 'noodzakelijkheids criterium' komt bijvoorbeeld terug in art. 8 WBP.

⁴⁸ <www.rechtspraak.nl>. Uitspraak van de Centrale Raad van Beroep van 10 juli 2008, LJN, BD8005.

⁴⁹ Koekkoek, 2000, p.156.

⁵⁰ <www.encyclo.nl/begrip/EERBIEDIGING>.

⁵¹ Met de term 'onthouding' wordt bedoeld op het feit dat de overheid afziet van bemoeienis in het privéleven van de burger.

⁵² Koekkoek, 2000, p 158.

⁵³ Art. 11, 12, 13 Grondwet.

⁵⁴ In het kader van dit onderzoek zullen deze rechten niet verder besproken worden.

⁵⁵ Blok, 2002, p.72.

⁵⁶ C. Cuijpers, 2007, p. 8.

⁵⁷ Maar bijvoorbeeld ook relationele privacy, lichamelijke privacy en communicatieve privacy.

⁵⁸ C. Cuijpers, 2007, p. 8.

⁵⁹ Idem.

mondiale samenwerking en harmonisatie en efficiënte dienstverlening, nog altijd actueel blijven.⁶⁰

3.1.4 Bescherming van persoonsgegevens

Lid 2 en 3 van art. 10 GW geven de wetgever de opdracht om nadere regels op te stellen betreffende het vastleggen en verstrekken van persoonsgegevens en het recht op inzage in de verwerking van persoonsgegevens van de betrokkene. De wetgever heeft voldaan aan deze opdracht door de Wet persoonsregistraties (WPR) in het leven te roepen. De WPR, die op 1 juli 1989 in werking trad, sloot aan bij de maatschappelijke ontwikkeling van die tijd.⁶¹ Het bereik van de privacyregels is door de jaren heen echter aanzienlijk uitgebreid door de komst van de Europese Richtlijn.⁶² De afgelopen 10 jaar zijn de processen van gegevensverzameling, -opslag, -bewerkingen en uitwisseling sterk in omvang en betekenis toegenomen.⁶³ Niet alleen het gebruik van persoonsregistraties vallen onder de privacyregels, maar ook dagelijkse gebeurtenissen als het vastleggen van een telefoonnummer in een mobiele telefoon. Daardoor bleek het begrip 'persoonsregistratie' verouderd te zijn. De Europese richtlijn spitste zich toe op de verwerking van persoonsgegevens met als gevolg dat wijziging van de WPR noodzakelijk bleek. In 2001 vervangt de Wet Bescherming Persoonsgegevens (WBP) dan ook de WPR. In de volgende paragraaf zal deze wet worden besproken.

3.2 Ontstaan Wet Bescherming Persoonsgegevens

Op 1 september 2001 is de WBP ingevoerd. De regering heeft met de WBP beoogd een algemeen toetsingskader te bieden voor de omgang met persoonsgegevens.⁶⁴ Aanleiding voor de WBP is de Europese Richtlijn die in 1995 definitief is vastgesteld.⁶⁵ Deze richtlijn trachtte belemmeringen in het Europese persoonsgegevensverkeer te voorkomen door in alle landen van de Europese Unie privacywetgeving tot stand te brengen die een gelijk niveau van bescherming van persoonsgegevens garandeert.⁶⁶ Daartoe werden in de richtlijn strenge beperkingen gesteld aan het verwerken van persoonsgegevens. Bovendien is in de richtlijn vastgesteld dat elke lidstaat over een nationaal onafhankelijk orgaan dient te beschikken die toezicht houdt op de naleving van de in de richtlijn vastgelegde regels.⁶⁷ In Nederland ziet het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP) toe op een zorgvuldige omgang met persoonsgegevens.⁶⁸

De regelgeving die ten aanzien van het verwerken van persoonsgegevens is ontwikkeld, is mede tot stand gekomen op basis van de privacybeginselen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). De OESO richtlijnen zijn op zichzelf niet bindend maar vormen aanbevelingen richting de lidstaten. Op grond van de politieke overeenkomst zijn de lidstaten wel moreel verplicht om aan de implementatie van deze richtlijnen in het nationale recht bij te dragen.⁶⁹ De OESO beginselen hebben betrekking op de voorwaarden waaronder persoonsgegevens verwerkt mogen worden en de verplichtingen van de voor de gegevensverwerking verantwoordelijken en de rechten van de betrokkenen.

⁶⁰ Berkvens & Prins, 2007 p. 4.

⁶¹ Hooghiemstra, 2003, p. 16. Op enkele plaatsen werden in computers grote verzamelingen persoonsgegevens aangelegd en van daaruit aan gebruikers verstrekt.

⁶² Het betreft de 'Europese Richtlijn betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens'. Nader te noemen; 'Europese richtlijn'. Zie paragraaf 3.2 voor een nadere uitleg over deze richtlijn.

⁶³ Berkens & Prins, 2007, p. 27.

⁶⁴ Berkvens & Prins, 2007, p. 46.

⁶⁵ Richtlijn 95/46/ EG van het Europees Parlement en de Raad van 24 oktober 1995, PbEG 1995 L 281/3.

⁶⁶ Berkvens & Prins, 2007, p. 1.

⁶⁷ < http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/l14012_nl.htm>, bezocht op 8-04-2010.

⁶⁸ In het kader van het onderzoek zal het CBP onbesproken blijven.

⁶⁹ C. Cuijpers, 2007, p. 12.

De Europese richtlijn is gebaseerd op de 'OESO-privacybeginselen'. Met de komst van de WBP voldoet de regering aan de verplichting van de Europese richtlijn om de Europese regels betreffende de verwerking van persoonsgegevens te implementeren in de nationale wetgeving. Omdat de Europese richtlijn gebaseerd is op de 'OESO-privacybeginselen' en de WBP op de Europese richtlijn, voldoet de wetgever aan de plicht om de 'OESO privacybeginselen' in het nationale recht terug te laten komen.

3.3 Toelichting Wet Bescherming Persoonsgegevens

De WBP bestaat uit onderdelen met elk een eigen karakter.⁷⁰ Hoofdstuk 1 bevat de algemene bepalingen. Begrippen worden uitgelegd en de reikwijdte wordt bepaald. Hoofdstuk 2 gaat in op de voorwaarden die worden gesteld om persoonsgegevens te mogen verwerken. Hoofdstuk 3 en 4 zijn meer van formele aard en bevatten informatie over gedragscodes en melding bij het CBP. De artikelen van hoofdstuk 5 en 6 benoemen het transparantiebeginsel en ontnemen rechten aan de betrokkene. Hoofdstuk 7 beschrijft de uitzonderingen en de beperkingen op de eerdere regels terwijl hoofdstuk 8 in gaat op de rechtsbescherming. Hoofdstuk 9 gaat in op het CBP, het orgaan dat toeziet op de rechtmatigheid van de verwerking van persoonsgegevens. Hoofdstuk 10 is meer van bestuursrechtelijke aard, dat wil zeggen welke sancties het CBP kan opleggen bij een overtreding, en de artikelen van hoofdstuk 11 hebben betrekking op het internationale gegevensverkeer. Als laatste zijn in hoofdstuk 12 de slotbepalingen neergelegd.

3.3.1 Algemene beginselen van gegevensverwerking

Is vastgesteld dat het in de feitelijke situatie om persoonsgegevens gaat, dan is de WBP van toepassing. De WBP bepaalt dat persoonsgegevens slechts in overeenstemming met de wet op een behoorlijke en zorgvuldige wijze mogen verwerkt.⁷¹ Als tweede eis geldt dat persoonsgegevens alleen voor welbepaalde, uitdrukkelijk omschreven en gerechtvaardigde doeleinden mogen worden verzameld.⁷² Dit betekent dat persoonsgegevens niet mogen verwerkt, indien er geen precies doel voor ogen is. Bovendien moet het doel zijn bepaald alvorens tot verzamelen wordt overgegaan.⁷³ Om te kunnen bepalen wanneer er sprake is van een gerechtvaardigd doel, moet worden getoetst aan art. 8 WBP. In dat artikel zijn de voorwaarden neergelegd die bepalend zijn of er sprake is van rechtmatige gegevensverwerking.

Figuur 1:

Artikel 8 WBP	Gerechtvaardigd doel	Voorbeeld
Sub a	Ondubbelzinnige toestemming van de betrokkene ⁷⁴	Nadat de betrokkene is geïnformeerd over het doel van de gegevensverwerking, geeft hij toestemming voor de verwerking.
Sub b	Uitvoeren van een overeenkomst	Een telecombedrijf verwerkt persoonsgegevens van iemand die een mobiele telefoon bestelt. Later zullen zij deze gegevens verstrekken aan TPG Post zodat deze de mobiele telefoon kan thuis brengen. ⁷⁵

⁷⁰ Hooghiemstra, 2003, p. 19.

⁷¹ Art. 6 WBP.

⁷² Art. 7 WBP.

⁷³ MvT, p. 79.

⁷⁴ MvT, p. 66. 'Ondubbelzinnige' toestemming wil zeggen dat de verantwoordelijke elke twijfel over de vraag of de betrokkene toestemming heeft gegeven en voor welke specifieke verwerkingen hij toestemming heeft gegeven moet kunnen uitsluiten.

⁷⁵ < http://www.cbpweb.nl/downloads_inf/inf_va_verstrekken_persoonsgegevens.pdf >, bezocht op 8-04-2010.

Sub c	Wettelijke verplichting	Verkeer en waterstaat noteren de persoonsgegevens van bestuurders als zij de rijtijden van vrachtwagenchauffeurs controleren. ⁷⁶
Sub d	Vitaal belang van de betrokkene	Er is sprake van een dringende medische noodzaak. Toestemming vragen om gegevens te verwerken is niet mogelijk want de betrokkene verkeert buiten bewustzijn. ⁷⁷
Sub e	Noodzakelijk voor de goede vervulling van een publiekrechtelijke taak	Het Openbaar ministerie (OM) verwerkt informatie over een strafbaar feit (bijvoorbeeld een fraudezaak) voor verzekeraars ten behoeve van het verhalen van schade op de dader. Dit vloeit voort uit de taak van het OM. Het OM heeft namelijk ook als taak de belangen van het slachtoffer van een strafbaar feit te dienen. ⁷⁸
Sub f	Gerechtvaardigd belang van de verantwoordelijke of een derde	Een schadeverzekeraar dient voor een schadeclaim naast de gegevens van zijn cliënt ook gegevens van de tegenpartij en eventuele getuigen te verwerken. ⁷⁹

Alleen indien de gegevensverwerking herleidbaar is tot één van de gronden van dit artikel, dan is aan de rechtmatigheid van de gegevensverwerking voldaan. Met andere woorden, worden gegevens verzameld of verstrekt aan een derde voor een doel in strijd met art. 8 WBP dan is er geen sprake van een gerechtvaardigd doel. Op grond van art. 7 WBP mogen gegevens in dat geval ook niet worden verzameld.

Voor bijzondere gegevens⁸⁰ dient bovendien aan strengere voorwaarden te worden getoetst. Art. 16 WBP verbiedt het verwerken van bijzondere persoonsgegevens. Art. 17 t/m 23 WBP heffen dit verbod op ten aanzien van bepaalde categorieën personen.

Voorbeeld

*Het verbod om persoonsgegevens betreffende iemands gezondheid te verwerken als bedoeld in art. 16 WBP, is niet van toepassing indien de verwerking geschiedt door hulpverleners, instellingen of voorzieningen voor gezondheidszorg of maatschappelijke dienstverlening. Voor zover dat met het oog op een goede behandeling of verzorging van de betrokkene, dan wel het beheer van de betreffende instelling of beroepspraktijk noodzakelijk is.*⁸¹

Bij de verwerking van bijzondere gegevens moet dus worden getoetst aan zowel art. 8 WBP als aan artikel 16 t/m 23 WBP.

Indien gegevens worden verwerkt voor een ander doel dan het oorspronkelijke doel dan moet worden getoetst aan art. 9 WBP. Dit artikel bepaalt dat persoonsgegevens niet verder worden verwerkt op een wijze die onverenigbaar is met de doeleinden waarvoor ze zijn verkregen. In lid 2 van art. 9 WBP wordt aan de verantwoordelijke een handvat geboden om te beoordelen of er in de concrete situatie sprake is van verenigbaar gebruik. De volgende factoren kunnen een rol spelen:

Figuur 2

⁷⁶ <http://www.verkeerenwaterstaat.nl/onderwerpen/organisatievew/overvew/privacybeleid/wet_bescherming_persoonsgegevens/>, bezocht op 8-04-2010.

⁷⁷ <http://www.cbppweb.nl/downloads_inf/inf_va_verstrekken_persoonsgegevens.pdf>, bezocht op 8-04-2010.

⁷⁸ idem

⁷⁹ Hooghiemstra, 2003, p.65.

⁸⁰ Zie paragraaf 3.3.2.

⁸¹ Art. 21 sub a WBP.

Factoren	Uitwerking
Verwantschap tussen de doelen	Gekeken wordt of het oorspronkelijke doel en het beoogde doel een verband hebben. Hoe nauwer deze band, des te sneller is er sprake van verenigbaar gebruik.
De aard van de gegevens	Hoe gevoeliger de gegevens, hoe minder snel mag worden aangenomen dat er sprake is van verenigbaar gebruik indien bij enige verwerking wordt afgeweken van het oorspronkelijk doel. ⁸²
De gevolgen voor de betrokkene	Worden de gegevens gebruikt als basis voor mogelijke beslissingen met betrekking tot de betrokkene, dan is er eerder sprake van onverenigbaar gebruik dan wanneer de gegevens worden gebruikt voor bijvoorbeeld wetenschappelijk onderzoek. ⁸³
De wijze waarop de gegevens zijn verkregen	Zijn de gegevens buiten de betrokkene om verkregen dan is er eerder sprake van onverenigbaar gebruik dan wanneer de gegevens bij de betrokkene zelf zijn verkregen. ⁸⁴
De mate waarin wordt voorzien in passende waarborgen.	Welke waarborgen er passend zijn moet per situatie worden bekeken. Het kan gaan om het informeren van de betrokkene over de verdere verwerking, de betrokkene kan zienswijzen geven of er kan toestemming voor de verwerking worden gevraagd. ⁸⁵

Art. 9 lid 4 bepaalt dat indien er sprake is van een geheimhoudingsplicht op grond van een beroep, ambt of wettelijk voorschrift, de verwerking van persoonsgegevens achterwege blijft. De geheimhoudingsplicht is de plicht tot geheimhouding van in vertrouwen verstrekte gegevens.⁸⁶ Is er sprake van een dergelijke geheimhoudingsplicht dan kan er alleen met toestemming van de betrokkene gegevens verwerkt worden.⁸⁷ De Memorie van Toelichting (MvT) beschrijft dat voor deze verruiming, ten aanzien van de WPR, is gekozen omdat mogelijk ook andere handelingen met persoonsgegevens dan het enkele verstrekken aan derden, een inbreuk kunnen opleveren met de geheimhoudingsverplichting. Indien het gaat om een omgeving waar de beveiliging van gegevens niet verzekerd kan worden, zouden ook de vastlegging en bewaring daaronder kunnen vallen.⁸⁸

Art. 11 geeft als voorwaarde dat persoonsgegevens slechts verwerkt mogen worden voor zover zij, gelet op het doel, toereikend, ter zake dienend en niet bovenmatig zijn. Toereikend wil zeggen dat die gegevens worden verwerkt, waarmee het doel kan worden behaald. Ter zake dienend betekent dat alleen de relevante gegevens mogen worden verwerkt en met bovenmatig wordt bedoeld dat niet meer persoonsgegevens mogen worden verwerkt dan nodig is om het doel te behalen. Lid 2 van art. 11 vult aan dat de verantwoordelijke de plicht heeft om maatregelen te treffen die garanderen dat de juiste persoonsgegevens worden verwerkt.

Art 12 WBP geeft regels omtrent de vertrouwelijkheid van persoonsgegevens. Het uitgangspunt is dat de verantwoordelijke verantwoordelijk en aansprakelijk is voor de gegevensverwerking.⁸⁹ Ieder die handelt onder het gezag van de verantwoordelijke is verplicht tot geheimhouding. In beginsel kan slechts een wettelijk voorschrift inbreuk maken

⁸² MvT, p. 90.

⁸³ MvT, p.91.

⁸⁴ De Vries, 2009, p. 569.

⁸⁵ MvT, p. 90, 91.

⁸⁶ < http://www.cbppweb.nl/Pages/inf_va_geh_med_gegevens.aspx>, bezocht op 10-04-2010.

⁸⁷ < http://www.cbppweb.nl/downloads_inf/inf_va_verstrekken_persoonsgegevens.pdf >, bezocht op 8-04-2010.

⁸⁸ MvT, p. 95.

⁸⁹ MvT, p. 97.

op deze geheimhouding. Maar ook kan de geheimhouding worden doorbroken voor zover uit de taak van de betreffende persoon de noodzaak tot mededeling voortvloeit. Of een noodzaak tot mededeling aanwezig is, wordt bepaald door de verantwoordelijke onder wiens gezag of in wiens opdracht de persoon werkzaam is.⁹⁰ De verantwoordelijke is hierbij gebonden aan de regels omtrent het doel⁹¹ en verenigbaar gebruik.⁹²

Art. 13 WBP stelt voorwaarden omtrent de beveiliging van persoonsgegevens. Dit artikel vormt een aanvulling op art. 6 WBP waarin is bepaald dat gegevens op een zorgvuldige wijze dienen te worden verwerkt. De verantwoordelijke heeft tot plicht om de persoonsgegevens dermate te beveiligen dat onrechtmatige verwerking wordt uitgesloten. Dat wil zeggen dat er maatregelen moeten worden getroffen die voorkomen dat er non-conform de eisen van de WBP wordt gehandeld.

Met art. 13 WBP is de inzet van 'Privacy-Enhancing Technologies' (PET) verankerd. PET is gedefinieerd als een samenhangend geheel van maatregelen dat de persoonlijke levenssfeer beschermt. Door het elimineren of verminderen van persoonsgegevens of door het voorkomen van onnodige dan wel ongewenste verwerking van persoonsgegevens, wordt de privacy van de burger gewaarborgd.⁹³ In aanvulling daarop, benoemd art. 13 WBP dat er passende technische en organisatorische maatregelen moeten worden genomen die een passend beveiligingsniveau van persoonsgegevens garanderen. Wat passende maatregelen zijn dient te worden afgewogen aan de hand van 3 criteria;

Figuur 3

Stand van de techniek	Er moet worden vastgesteld welke technische maatregelen op dit moment beschikbaar zijn
De kosten van de tenuitvoerlegging	De verantwoordelijke moet een keuze maken tussen de mogelijke technische en organisatorische maatregelen. In alle redelijkheid moet worden afgewogen of er een evenredigheid bestaat tussen de kosten van de beveiliging en het effect daarvan voor de beveiliging van persoonsgegevens
De risico's die de verwerking met zich meebrengen	Er moet worden vastgesteld welk risico de betrokkene / de verantwoordelijke lopen bij verlies of onrechtmatige verwerking van persoonsgegevens. Naarmate het risico toeneemt zullen de maatregelen evenredig verzwaard moeten worden. ⁹⁴

In zijn memorie van antwoord beschrijft de Minister van justitie dat er geen algemene uitspraken kunnen worden gedaan over wat als een 'passende beveiligingsmaatregel' kan worden beschouwd. Dit is namelijk afhankelijk van een aantal factoren. De te nemen maatregelen moeten worden afgestemd op de risico's van onrechtmatige verwerking die zich in de betrokken organisatie voordoen. Tevens dient rekening te worden gehouden met de stand van de techniek en de kosten om de betrokken maatregelen ten uitvoer te brengen.⁹⁵ De aard van de gegevens bepaalt daarnaast hoe zwaar de beveiliging dient te zijn. Hoe gevoeliger de gegevens, des te zwaarder de beveiliging moet zijn.

⁹⁰ MvT, p. 98.

⁹¹ Art. 7 WBP en art. 8 WBP.

⁹² Art. 9 WBP.

⁹³ Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties, 'Privacy Enhancing Technologies, Witboek voor beslissers', december 2004.

⁹⁴ Van Blarckom & Borking, 'Beveiliging van persoonsgegevens', 2001.

⁹⁵ Memorie van antwoord, Minister van Justitie, 19 mei 2000.

Het vereiste niveau van beveiliging van persoonsgegevens zal afhangen van de risicoklasse.⁹⁶

Figuur 4

Risicoklasse	Uitleg	Voorbeeld
Risicoklasse 0: publiek niveau	In deze klasse zijn persoonsgegevens opgenomen waarvan algemeen aanvaard is dat deze, bij het beoogde gebruik, geen risico opleveren voor de betrokkene.	Telefoonboeken en brochures
Risicoklasse I: basis niveau;	De risico's voor de betrokkene bij verlies of onbevoegd of onzorgvuldig gebruik van de persoonsgegevens zijn zodanig, dat standaard beveiligingsmaatregelen toereikend zijn.	Gegevens over leerlingen en leden van een vereniging
Risicoklasse II: verhoogd risico	Er bestaan extra negatieve gevolgen voor de betrokkene bij verlies, onbehoorlijke of onzorgvuldige verwerking van de persoonsgegevens.	De verwerkingen van bijzondere persoonsgegevens zoals bedoeld in artikel 16 WBP
Risicoklasse III: hoog risico	Bij verwerking van meerdere verzamelingen van bijzondere persoonsgegevens kan het resultaat van deze verwerking een dermate vergroot risico voor de betrokkene opleveren dat het gerechtvaardigd is deze verwerking van persoonsgegevens in risicoklasse III te plaatsen. ⁹⁷	Bijzondere verwerkingen van persoonsgegevens; bijvoorbeeld een DNA-databank ⁹⁸

Beveiligingsmaatregelen strekken ertoe om de exclusiviteit van persoonsgegevens te waarborgen. Exclusiviteit van persoonsgegevens wil zeggen dat persoonsgegevens niet toegankelijk zijn voor onbevoegden.⁹⁹ Om beveiligingsmaatregelen effectief te laten zijn, pleiten van Blarkom en Borking voor het 'beveiligingsbewustzijn' onder de medewerkers.

Het 'beveiligingsbewustzijn' wil zeggen dat iedere medewerker zich bewust is van een zorgvuldige omgang met persoonsgegevens en van de noodzaak om persoonsgegevens te beveiligen. Om te bewijzen dat de mens vaak het zwakke punt vormt in de beveiliging, geven van Blarkom en Borking als voorbeelden:

- Het goed bedoeld helpen van een collega door het uitlenen van een toegangscode;
- Het vergeten om afgedrukte stukken op te halen;
- Het onbeheerd achterlaten van opengeslagen documenten;
- Of computersystemen waarop is ingelogd maar die onbeheerd achterblijven.¹⁰⁰

Zij bevestigen, aan de hand van deze voorbeelden, dat zonder het 'beveiligingsbewustzijn' van de medewerkers, de exclusiviteit van persoonsgegevens niet gewaarborgd kan worden.

⁹⁶ Van Blarkom & Borking, 'Beveiliging van persoonsgegevens', 2001.

⁹⁷ Van Blarkom & Borking, 'Beveiliging van persoonsgegevens', 2001.

⁹⁸ Idem.

⁹⁹ CBP, 'Handreiking bij het Raamwerk Privacy Audit', 2005.

¹⁰⁰ Van Blarkom & Borking, 'Beveiliging van persoonsgegevens', 2001.

Het 'beveiligingsbewustzijn' vormt derhalve de eerste stap tot de beveiliging van persoonsgegevens. Pas daarna kan tot het daadwerkelijk technisch beveiligen van persoonsgegevens worden overgegaan.

Het daadwerkelijk beveiligen van persoonsgegevens kan gebeuren middels PET. Een aantal voorbeelden van PET zijn:

- Logische toegangsbeveiliging: Een gebruiker krijgt op basis van zijn rol of functie binnen de organisatie toegang tot bepaalde gegevens. De functie van de gebruiker wordt dus gekoppeld aan de handelingen waartoe hij bevoegd is om die te verrichten. Zo wordt voorkomen dat gegevens worden gelezen door gebruikers die deze gegevens niet nodig hebben voor de uitvoering van hun functie.¹⁰¹
- Gegevensminimalisatie: Met gegevensminimalisatie wordt beoogd om persoonsgegevens te transformeren tot gegevens, waaruit de identiteit niet direct herleidbaar is.¹⁰² De niet-noodzakelijke gegevens worden weggelaten. Zijn bijvoorbeeld identificerende gegevens niet nodig, dan worden deze gegevens verwijderd.
- Scheiding van gegevens: Door middel van het scheiden van gegevens worden gegevens losgekoppeld. Het betreft hier voornamelijk de loskoppeling van de identificerende gegevens zodat de identiteit van de betrokkene niet direct herleidbaar is. Er worden twee domeinen gecreëerd. In het ene domein bevinden zich de identificerende gegevens, in het andere domein bevinden zich de overige gegevens. Alleen personen die beide domeinen nodig hebben voor de uitvoering van hun functie, kunnen de relatie tussen de beide domeinen zien.¹⁰³
- Anonimiseren van gegevens: Een vorm van anonimiseren van gegevens is dat de gegevens in eerste instantie worden verwerkt en na deze verwerking worden vernietigd of losgekoppeld van de overige gegevens. Het vernietigen en/of loskoppelen moet onomkeerbaar gebeuren. Wanneer dit niet het geval is kunnen de persoonsgegevens en overige gegevens weer gekoppeld worden en is geen volledige anonimiteit bereikt. Indien de gegevens ook van indirect identificerende kenmerken zijn ontdaan, dan is er geen sprake meer van persoonsgegevens.¹⁰⁴

Als aanvulling op art. 12 en 13 WBP, bepaalt art. 14 WBP dat de verantwoordelijke de plicht draagt, dat persoonsgegevens onder de juiste technische en organisatorische

¹⁰¹ Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties, 'Privacy Enhancing Technologies, Witboek voor beslissers', december 2004.

¹⁰² Idem.

¹⁰³ idem.

¹⁰⁴ Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties, 'Privacy Enhancing Technologies, Witboek voor beslissers', december 2004. Voor een volledige beschrijving van deze PET-maatregelen, wordt verwezen naar pag. 27 t/m 45 van bijlage IV.

beveiligingsmaatregelen worden verwerkt, indien hij persoonsgegevens door een bewerker¹⁰⁵ laat verwerken.

Als laatste is in art. 10 WBP vastgelegd dat persoonsgegevens niet langer mogen worden bewaard dan strikt noodzakelijk is voor het doel waarvoor zij verwerkt worden.

Kort gezegd, dienen de volgende stappen te worden onderscheiden:

Figuur 5

Art. 6 WBP	Gegevensverwerking dient in overeenstemming met de wet op een behoorlijke en zorgvuldige wijze te gebeuren.
Art. 7 WBP	Verzameling van gegevens is alleen gerechtvaardigd voor welbepaalde, uitdrukkelijk omschreven en gerechtvaardigde doeleinden.
Art. 8 WBP	Om te bepalen wat wordt verstaan onder 'gerechtvaardigde doeleinden', dient te worden getoetst aan de voorwaarden van art. 8. ¹⁰⁶
Art. 9 WBP	Verwerking van gegevens is niet toegestaan indien de verwerking niet in overeenstemming is met het oorspronkelijke doel waarvoor de gegevens zijn verkregen.
Art.11 WBP	Gegevens mogen slechts worden verwerkt indien zij inhoudelijk toereikend, ter zake dienend en niet bovenmatig zijn, gelet op het doel van verwerking.
Art. 12, 13, 14 WBP	De verantwoordelijke draagt de plicht om de gegevens te voorzien van een adequate beveiliging.
Art. 10 WBP	Gegevens mogen niet langer worden bewaard dan noodzakelijk om het doel te bereiken. ¹⁰⁷

De reikwijdte van de WBP wordt bepaald door de begrippen 'persoonsgegeven' en 'verwerken'.¹⁰⁸ In de paragrafen 3.3.3, 3.3.4 en 3.3.5 zal nader op deze begrippen worden ingegaan.

3.3.2 Transparantiebeginsel

De bedreiging van de persoonlijke levenssfeer in de informatiemaatschappij bestaat uit de vele mogelijkheden om persoonsgegevens buiten medeweten van de betrokkene te verwerken.¹⁰⁹ Daarom is het uitgangspunt van de WBP dat iedereen in de gelegenheid moet zijn om na te kunnen gaan waar persoonsgegevens over hem zijn vastgelegd en worden verwerkt.¹¹⁰ Dit wordt ook wel het transparantiebeginsel genoemd. Dit beginsel loopt als rode draad door de wet heen maar komt het meest tot uiting in art. 33, 34 en 35 WBP. Zij betreffen bepalingen indien informatie wordt verkregen bij de betrokkene en indien persoonsgegevens bij een andere dan de betrokkene worden verkregen.

De informatieplicht¹¹¹ vormt een uitwerking van het transparantiebeginsel en van het in art. 6 WBP neergelegde beginsel van rechtmatige verwerking.¹¹² De verplichting van de

¹⁰⁵ Een 'bewerker' is degene die ten behoeve van de verantwoordelijke, gegevens verwerkt.

¹⁰⁶ Voor bijzondere gegevens gelden tevens de voorwaarden benoemd in art. 16 t/m 23 WBP.

¹⁰⁷ Hooghiemstra, 2003, p. 25.

¹⁰⁸ Prins & Berkvens, 2007, p. 28.

¹⁰⁹ Hooghiemstra, 2003, p. 23.

¹¹⁰ Hooghiemstra, 2003, p. 18.

¹¹¹ Art. 33 en 34 WBP.

verantwoordelijke om op eigen initiatief de betrokkene op de hoogte te stellen van het bestaan van de gegevensverwerking is een belangrijk instrument om de gegevensverwerking transparant te maken.¹¹³ Art. 35 benoemt specifiek de mogelijkheid van de betrokkene om zich te allen tijde tot de verantwoordelijke te kunnen wenden met het verzoek hem mede te delen of zijn persoonsgegevens worden verwerkt. Op grond van bovenstaande artikelen wordt de betrokkene effectief in staat gesteld om van zijn rechten gebruik te maken.¹¹⁴

3.3.3 Persoonsgegevens

Een persoonsgegeven wordt omschreven als een gegeven betreffende een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon.¹¹⁵ Twee elementen in deze definitie zijn van belang om te kunnen bepalen of er sprake is van een persoonsgegeven. Het eerste element is dat het moet gaan om informatie 'betreffende' een persoon.¹¹⁶

Als gegevens medebepalend zijn voor de wijze waarop de betrokken persoon wordt beoordeeld of behandeld, zijn gegevens persoonsgegevens.¹¹⁷

Voorbeeld

Gegevens over de medische toestand van de betrokkene. Deze persoonsgegevens hebben betrekking op de betrokkene. Op basis van deze gegevens wordt beoordeeld welke (medische) behandeling het beste bij hem past.

Ook gegevens die een beslissing tot stand doen komen over een bepaalde persoon, worden tot persoonsgegevens gerekend.

Voorbeeld

Gegevens die een school opneemt in zijn leerlingvolgsysteem. De gegevens die in dit systeem worden opgeslagen gaan over het opleidingsniveau van de leerling, stageactiviteiten, conflicten met leraren, eventuele dyslexie van de leerling. Deze persoonsgegevens hebben betrekking op de leerling. Aan de hand van deze gegevens kan bijvoorbeeld worden besloten welke leermethode het beste bij de leerling past.

Daarnaast zijn gegevens persoonsgegevens, indien ze verwijzen naar een product of proces die informatie verschaffen over een persoon.

Voorbeeld

Kentekengegevens van een auto, telefoonnummers of postcodes met huisnummers verwijzen naar een product en verschaffen informatie over een persoon.¹¹⁸

Het tweede element is de mate van 'identificeerbaarheid' van een persoon. Uitgangspunt is dat een persoon identificeerbaar is indien zijn identiteit redelijkerwijs, zonder onevenredige inspanning, vastgesteld kan worden.¹¹⁹ De aard van de gegevens en mogelijkheden van de verantwoordelijke om de identificatie tot stand te brengen hebben hier invloed op.

De aard van de gegevens wil zeggen dat het om gegevens gaat, die zo kenmerkend zijn voor een specifiek persoon dat zij, alleen of in combinatie, ervoor zorgen dat een persoon makkelijk geïdentificeerd kan worden. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om psychische, culturele

¹¹² < http://www.cbpweb.nl/downloads_rs/rs_20090609_informatieplicht_basisscholen.pdf >, bezocht op 8-04-2010.

¹¹³ idem.

¹¹⁴ Hooghiemstra 2003, p. 23.

¹¹⁵ Art. 1 sub a WBP.

¹¹⁶ Hooghiemstra 2003, p. 38.

¹¹⁷ Hooghiemstra 2003, p. 38.

¹¹⁸ Hooghiemstra, 2003, p. 38.

¹¹⁹ Hooghiemstra, 2003, p. 39.

of fysieke gegevens. Te onderscheiden vallen direct identificerende en indirect identificerende gegevens.

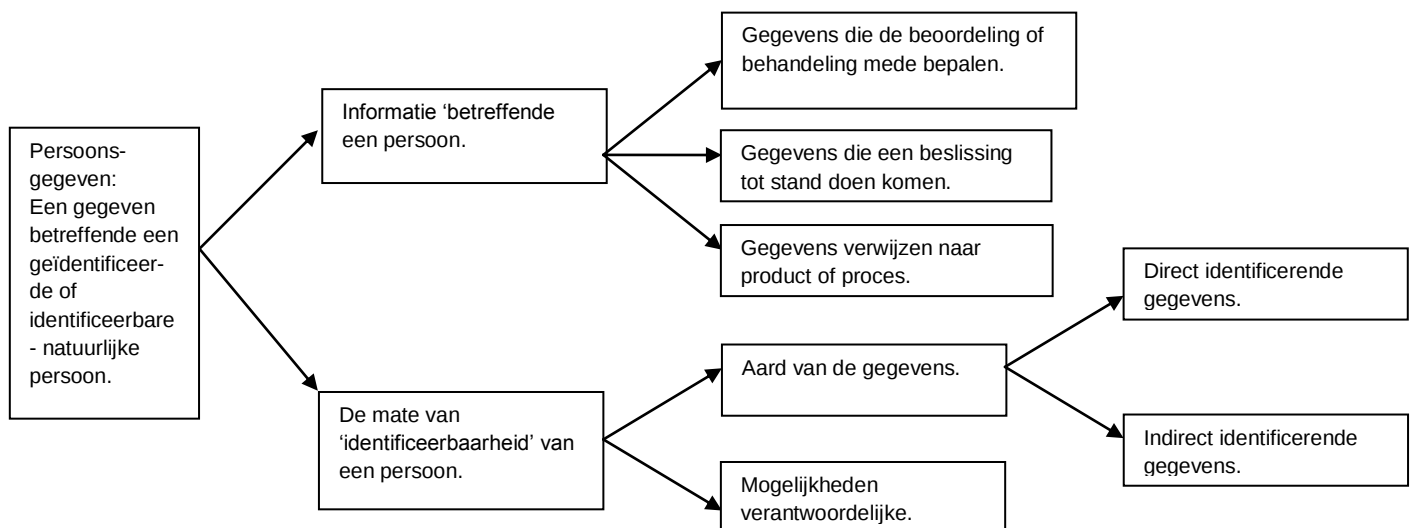
Direct identificerende gegevens zijn gegevens die zo kenmerkend zijn voor een persoon, dat de identiteit direct bepaald kan worden aan de hand van deze gegevens. Te denken valt aan naam, adres en geboortedatum.

Indirect identificerende gegevens zijn de gegevens die geen naam bevatten maar door combinatie met andere gegevens weer kunnen worden teruggebracht tot een bepaalde persoon.¹²⁰ Ook gegevens die uniek zijn vallen onder indirect identificerende gegevens. Vingerafdrukken en DNA-profielen zijn dusdanig onderscheidend dat de identiteit van een persoon gemakkelijk achterhaald kan worden.

Wat ook mee speelt bij de identificeerbaarheid van een persoon, zijn de mogelijkheden van de verantwoordelijke om de identificatie tot stand te brengen. Gekeken moet worden naar alle middelen waarvan mag worden aangenomen dat zij redelijkerwijs door de verantwoordelijke zijn in te zetten om die persoon te identificeren.¹²¹ Kan de verantwoordelijke met de beschikbare middelen de persoon identificeren, dan is er sprake van persoonsgegevens en is de WBP van toepassing.

Schematisch

Figuur 6

Ook aan de hand van spontane herkenning¹²² kan gemakkelijk de identiteit van een persoon worden vastgesteld. Is het risico van spontane herkenning redelijkerwijs uitgesloten, dan kan worden aangenomen dat er geen sprake is van persoonsgegevens.¹²³

3.3.4 Bijzondere persoonsgegevens

De WBP benoemt specifieke regels omtrent de verwerking van bijzondere persoonsgegevens. Bij bijzondere persoonsgegevens gaat het om persoonsgegevens betreffende iemands godsdienst of levensovertuiging, ras, politieke gezindheid, gezondheid, seksuele leven, alsmede persoonsgegevens betreffende het lidmaatschap van een

¹²⁰ Hooghiemstra, 2003, p. 39.

¹²¹ Hooghiemstra, 2003, p. 39.

¹²² Bijvoorbeeld een vergelijking van gegevens of koppeling van gegevens aan een andere bron.

¹²³ Hooghiemstra 2003, p. 39.

vakvereniging.¹²⁴ De WBP bevat een verwerkingsverbod van deze gegevens.¹²⁵ Per categorie van bijzondere gegevens kan dit verbod worden opgeheven.¹²⁶

Persoonsgegevens betreffende de gezondheid vallen bijvoorbeeld onder de categorie 'bijzondere gegevens'. Zij worden ook wel aangemerkt als 'medische gegevens'. Onder medische gegevens wordt verstaan: 'alle gegevens betreffende iemands lichamelijke of geestelijke gezondheid in het verleden, heden of in de toekomst, inclusief genetische gegevens'.¹²⁷

Ook de memorie van toelichting (MvT) op de WBP wijst erop dat het begrip 'gezondheid' ruim moet worden uitgelegd.¹²⁸ De MvT bevestigt dat dit begrip alle gegevens die de geestelijke of lichamelijke gesteldheid van een persoon betreffen omvat.¹²⁹ Art. 21 WBP heft het verbod van art. 16 WBP, om medische gegevens te verwerken op, voor hulpverleners, instellingen of voorzieningen voor gezondheidszorg of maatschappelijke dienstverlening. Voor zover dat met het oog op een goede behandeling of verzorging van de betrokkene noodzakelijk is. Daarnaast bepaalt lid 2 van art. 21 WBP dat medische gegevens alleen mogen worden verwerkt door personen op wie een geheimhoudingsplicht rust.

Ook andere persoonsgegevens waarop op grond van art. 16 WBP een verwerkingsverbod rust, mogen verwerkt worden indien dit noodzakelijk is, in aanvulling op de verwerking van persoonsgegevens betreffende iemands gezondheid, met het oog op een goede behandeling of verzorging van de betrokkene.¹³⁰

Voorbeeld

Een hulpverlener die een cliënt begeleidt die moslim is, kan het van belang vinden om, met het oog op een goede behandeling, deze gegevens betreffende religie te verwerken. Wanneer het Ramadan is kan een andere behandeling nodig zijn dan normaal gesproken het geval is.

Art. 23 WBP geeft nog specifieke regels op basis waarvan het verbod uit art. 16 WBP kan worden opgeheven. Dat kan bijvoorbeeld met uitdrukkelijke toestemming van de betrokkene. Uitdrukkelijke toestemming wil zeggen dat de betrokkene expliciet toestemming moet hebben gegeven. Hij moet zijn wil in woord, schrift of gedrag hebben geuit zodat elke twijfel omtrent het toestemmingsvereiste kan worden uitgesloten.

Indien eenmaal vaststaat dat de verwerking van bijzondere gegevens is toegestaan, dient vervolgens te worden getoetst aan de algemene beginselen van gegevensverwerking. Die stellen vervolgens eisen met betrekking tot de wijze waarop de gegevens mogen worden gebruikt.¹³¹

3.3.5 De 'verantwoordelijke' voor de gegevensverwerking

In art. 1 van de WBP wordt de 'verantwoordelijke' gedefinieerd als degene die het doel van en de middelen voor de verwerking van de persoonsgegevens vaststelt. Het begrip 'verantwoordelijke' doelt op degene die formeel-juridisch de zeggenschap heeft over de

¹²⁴ Prins & Berkvens 2007, p. 36. Ook strafrechtelijke persoonsgegevens en persoonsgegevens over onrechtmatig of hinderlijk gedrag in verband met een opgelegd verbod naar aanleiding van dat gedrag worden als bijzonder aangemerkt.

¹²⁵ Art. 16 WBP.

¹²⁶ Art. 17 t/m 23 WBP.

¹²⁷ Aldus artikel 1 van de aanbeveling: 'The protection of medical data: recommendation nog R(97) 5 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 13 February 1997 and explanatory memorandum'. Raad van Europa, Straatsburg, 1997.

¹²⁸ J. Nouwt, 2007, p. 28.

¹²⁹ MvT, p. 109.

¹³⁰ art. 21 lid 3 WBP.

¹³¹ MvT, p. 21.

verwerking van persoonsgegevens.¹³² De 'verantwoordelijke' is in beginsel aansprakelijk voor de gegevensverwerking. De WBP erkent dat ook in bepaalde situaties er sprake kan zijn van gezamenlijke of gedeelde verantwoordelijkheid.¹³³ Gezamenlijke verantwoordelijkheid wil zeggen dat er niet één iemand verantwoordelijk is voor de gegevensverwerking maar dat ieder apart aansprakelijk is voor de gehele verwerking van persoonsgegevens. Gedeelde verantwoordelijkheid betekent dat ieder aansprakelijk is voor zijn deel van gegevensverwerking. Voor de betrokkene is het van belang om te weten wie er verantwoordelijk is/zijn voor de verwerking van zijn gegevens; ten aanzien van de 'verantwoordelijke' kan hij zijn rechten uitoefenen.¹³⁴

3.3.6 'Verwerken' van persoonsgegevens

Alleen indien er sprake is van een 'verwerking' van persoonsgegevens dan wordt de WBP van toepassing verklaard. Wat onder een 'verwerking' van persoonsgegevens dient te worden verstaan wordt in de wet gedefinieerd.¹³⁵ In de literatuur wordt gegevensverwerking beschreven als het gehele proces dat een gegeven doormaakt, vanaf het moment dat het gegeven wordt verkregen tot en met het moment dat het gegeven wordt vernietigd.¹³⁶ Ook in het geval dat een handeling geen onderdeel uitmaakt van een geheel dus bijvoorbeeld als het gaat om slechts de verkrijging van gegevens of de vernietiging ervan, dan is er sprake van gegevensverwerking. Voorwaarde is dat de mogelijkheid bestaat om invloed te kunnen uitoefenen op de gegevens. Dat is bijvoorbeeld niet het geval als een persoon slechts de gegevens doorvoert, zonder zelf op enig moment feitelijke macht over de gegevens te kunnen uitoefenen.¹³⁷

De WBP is van toepassing op de geheel of gedeeltelijk geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens, alsmede de niet geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens die in een bestand zijn opgenomen of die bestemd zijn om daarin te worden opgenomen.¹³⁸ Dat betekent dat wanneer er sprake is van een aantal opeenvolgende geautomatiseerde handelingen in combinatie met niet-geautomatiseerde handelingen, het geheel van handelingen als één gedeeltelijk geautomatiseerde verwerking kan worden aangemerkt.¹³⁹ In dat geval is de WBP dus van toepassing.

3.3.7 Telewerken

Voor telewerken geldt dat de regels, omtrent het verwerken van persoonsgegevens ook daar moeten worden nageleefd.¹⁴⁰ Wat verklaarbaar is daar elke verwerking van persoonsgegevens wordt bestreken door de WBP. Dat betekent dus voor de Ambulante dienstverlening dat zij niet alleen op het steunpunt maar ook op de 'thuiswerkplek' gebonden zijn aan de WBP.

In dit hoofdstuk is besproken onder welke voorwaarden het verwerken van persoonsgegevens is toegestaan. De grondslag voor het verwerken van persoonsgegevens bevindt zich in de WBP. Is er sprake van een gegeven betreffende een geïdentificeerde of identificeerbare persoon, dan wordt dit gegeven gekwalificeerd als een persoonsgegeven. Wil de verantwoordelijke deze persoonsgegevens verwerken, dan is hij gebonden aan de

¹³² Hooghiemstra, 2003, p. 42

¹³³ Hooghiemstra, 2003, p. 43

¹³⁴ Bijvoorbeeld zijn recht om te weten welke persoonsgegevens er worden verwerkt en voor welk doel dit gebeurt.

¹³⁵ Art. 1 sub b WBP.

¹³⁶ Rijkers 2002, p. 18.

¹³⁷ De Vries & Rutgers 2001, p. 18. In het geval dat een telefoniste alleen telefoonnummers doorvoert zonder daarop enige macht te kunnen uitoefenen, is er geen sprake van gegevensverwerking.

¹³⁸ Art. 2 WBP

¹³⁹ Prins & Berkvens, 2007, p. 31

¹⁴⁰ Van Blarkom & Borking, 'Beveiliging van persoonsgegevens', 2001.

regels van de WBP. Deze regels wijzen op een zorgvuldige omgang met persoonsgegevens. Daarnaast mogen persoonsgegevens slechts worden verwerkt voor welbepaalde en uitdrukkelijke doeleinden. De WBP vult tevens in wanneer er sprake is van een 'gerechtvaardigd doeleinde', dat alleen persoonsgegevens die toereikend zijn mogen worden verwerkt en dat een andere verwerking van persoonsgegevens niet mag afwijken van het oorspronkelijke doel waarvoor de gegevens zijn verkregen. Om een zorgvuldige omgang van persoonsgegevens te waarborgen regelt de WBP ook nog de voorwaarden omtrent de beveiliging van persoonsgegevens.

Voor bijzondere gegevens stelt de WBP aanvullende voorwaarden. In beginsel is het verboden om deze persoonsgegevens te verwerken. De WBP heft dit verbod op voor bepaalde categorieën personen indien deze gegevens nodig zijn om bepaalde doeleinden te behalen. Vanwege de aard van de gegevens zijn deze personen zowel gebonden aan de algemene bepalingen uit de WBP als aan de bepalingen omtrent de verwerking van bijzondere gegevens.

Als laatste geldt dat in het geval van telewerken de regels, omtrent het verwerken van persoonsgegevens ook daar moeten worden nageleefd. Degene die dus thuis persoonsgegevens verwerkt is zonder meer gebonden aan de WBP.

Hoofdstuk 4 Het verstrekken van persoonsgegevens

19 maart 2010, de Utrechtse ggz-organisatie Altrecht heeft zeker een halfjaar lang het beroepsgeheim geschonden. Privacygevoelige informatie van ruim zeshonderd patiënten stond zonder hun toestemming in een database. Deze werd gebruikt voor samenwerking in de Utrechtse bemoeizorg.¹⁴¹ Ter bestrijding van overlast is steeds vaker behoefte aan de uitwisseling van gegevens over iemands (vaak geestelijke) gezondheid.¹⁴² Bijvoorbeeld in het kader van bemoeizorg. Wat onder 'bemoeizorg' wordt verstaan, is reeds besproken in hoofdstuk 2 van dit rapport. In dit hoofdstuk zal uiteen worden gezet welke wetgeving van toepassing is op het verstrekken¹⁴³ van persoonsgegevens en welke voorwaarden er worden gesteld aan het verstrekken van gegevens in het kader van bemoeizorg.

4.1 Het verstrekken van persoonsgegevens

In beginsel geldt dat het verstrekken van persoonsgegevens getoetst moet worden aan art. 8 WBP. Het doel van de verstrekking moet zijn grondslag vinden in één van deze gronden; toestemming van de betrokkene, uitvoeren van de overeenkomst, wettelijke plicht, een vitaal belang van de betrokkene, een goede vervulling van een publiekrechtelijke taak, of er is sprake van een gerechtvaardigd belang.¹⁴⁴ Daarnaast moet het doel waarvoor de persoonsgegevens worden verstrekt verenigbaar zijn met het doel waarvoor de persoonsgegevens zijn verzameld.¹⁴⁵ Of er sprake is van een verenigbaar doel moet worden getoetst aan de voorwaarden van art. 9 WBP. Dit artikel benoemt een aantal factoren die kunnen bepalen of er sprake is van een verenigbaar doel; de verwantschap tussen de doelen, de aard van de gegevens, de gevolgen voor de betrokkene, de wijze waarop de gegevens zijn verkregen en de mate waarin wordt voorzien in passende waarborgen.¹⁴⁶ Daarnaast dient de betrokkene ook op de hoogte te zijn van het doel van de gegevensverstrekking en welke persoonsgegevens er worden verstrekt.¹⁴⁷ Kortom, voor het verstrekken van persoonsgegevens, gelden dezelfde bepalingen als voor het verwerken van persoonsgegevens.¹⁴⁸

4.2 Geheimhouding

Zoals besproken in par. 3.3.1, bepaalt art. 9 lid 4 WBP dat indien er sprake is van een geheimhoudingsplicht op grond van een beroep, ambt of wettelijk voorschrift, de verwerking van persoonsgegevens achterwege blijft. Dat betekent dat ook voor het verstrekken van persoonsgegevens geldt dat uitsluitend met toestemming van de betrokkene persoonsgegevens verstrekt mogen worden indien er sprake is van een geheimhouding.¹⁴⁹ Er zijn echter gevallen waarin de wet een uitzondering maakt. Bijvoorbeeld als het gaat om het verstrekken van medische gegevens. De WGBO regelt de voorwaarden omtrent het verstrekken van medische gegevens indien er sprake is van een geheimhoudingsplicht. De volgende paragrafen zullen ingaan op deze wet.

4.3 De overeenkomst inzake de geneeskundige behandeling

Als aanvulling op de WBP, kent het Burgerlijk Wetboek (BW) sinds 1 april 1995 via de WGBO diverse bepalingen die betrekking hebben op het verwerken van medische

¹⁴¹ Krista Kroon, 'Altrecht schond privacy cliënten', 19-03-2010 via

<<http://www.zorgvisie.nl/Nieuws/Artikel/Altrecht-schond-privacy-clienten.htm>> , bezocht op 25-03-2010.

¹⁴² J. Nouwt, 2007, p. 167.

¹⁴³ Omdat in de WBP en de WGBO gesproken wordt over het 'verstrekken' van gegevens zal in dit onderzoek deze term verder gehanteerd worden.

¹⁴⁴ Voor de uitgebreide uitleg van de voorwaarden van art. 8 WBP, wordt verwezen naar par. 3.3.1.

¹⁴⁵ < http://www.cbppweb.nl/Pages/inf_va_verstrekken_persoonsgegevens.aspx> , bezocht op 10-04-2010.

¹⁴⁶ Voor de uitgebreide uitleg van de voorwaarden van art. 9 WBP, wordt verwezen naar par. 3.3.1.

¹⁴⁷ Artikel 33 en 34 WBP.

¹⁴⁸ Zie figuur 5.

¹⁴⁹ < http://www.cbppweb.nl/downloads_inf/inf_va_verstrekken_persoonsgegevens.pdf > , bezocht op 10-04--2010.

gegevens.¹⁵⁰ In de WGBO zijn de algemene rechten van patiënten vastgelegd. De WBP bepalingen en de BW bepalingen zijn beide, naast elkaar, van toepassing.¹⁵¹ Omdat de bepalingen in de WGBO van dwingend recht zijn¹⁵², kan er niet ten nadele van de patiënt worden afgeweken.

De WGBO wordt van toepassing verklaard indien er sprake is van een behandelingsovereenkomst. Er is sprake van een behandelingsovereenkomst indien een natuurlijk persoon of een rechtspersoon zich als hulpverlener, in de uitoefening van een geneeskundig beroep of bedrijf, verbindt om de opdrachtgever te voorzien van handelingen op het gebied van geneeskunst, die rechtstreeks betrekking hebben op de opdrachtgever of een bepaalde derde, aldus art. 7:446 BW.

Onder handelingen op het gebied van geneeskunst vallen:

- Verrichtingen, het onderzoeken en geven van raad daaronder begrepen, rechtstreeks betrekking hebbende op een persoon en ertoe strekkende hem van een ziekte te genezen, hem voor het ontstaan van een ziekte te behoeden of zijn gezondheidstoestand te beoordelen dan wel het verlenen van verloskundige bijstand;
- Andere handelingen, rechtstreeks betrekking hebbende op een persoon die worden verricht door een arts of tandarts in die hoedanigheid;
- Het in het kader van dergelijke handelingen verplegen en verzorgen van de patiënt en het overigens rechtstreeks ten behoeve van de patiënt voorzien in materiele omstandigheden waaronder de handelingen kunnen worden verricht. (zogenaamde aanpalende handelingen).¹⁵³

Patiëntenrechten als het recht op informatie, het toestemmingsvereiste bij gegevensverstrekking, het inzagerecht en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer zijn in de WGBO vastgelegd.¹⁵⁴

4.3.1 Bescherming van de persoonlijke levenssfeer

Om de privacy van de patiënt te waarborgen benoemt het BW een aantal bepalingen die toezien op het recht van de patiënt op beslotenheid. Art. 7:459 BW bepaalt dat de hulpverlener buiten de waarneming van anderen zijn verrichtingen dient uit te voeren tenzij de patiënt geen bezwaar maakt tegen het feit dat anderen de verrichtingen kunnen waarnemen. Daarnaast biedt de WGBO, de patiënt, ook nog een andere vorm van privacybescherming. Op grond van art. 7: 457 BW is de hulpverlener verplicht tot geheimhouding. In de volgende paragraaf zal worden ingegaan op de uitwerking van het medisch beroepsgeheim.

4.2 Beroepsgeheim

Het beroepsgeheim is, zoals reeds benoemd¹⁵⁵, vastgelegd in de WGBO en wil zeggen dat zonder toestemming van de cliënt, de hulpverlener geen informatie over patiënten aan derden mag verstrekken. Het beroepsgeheim zorgt enerzijds voor een toegankelijke gezondheidszorg¹⁵⁶ anderzijds beoogt het beroepsgeheim de privacy van de patiënt te beschermen. Het beroepsgeheim valt uiteen in een zwijgplicht en een verschoningsrecht.

¹⁵⁰ J. Nouwt, 2007, p. 161.

¹⁵¹ J. Nouwt, 2007, p. 171.

¹⁵² Art. 7:468 BW

¹⁵³ Leenen & Gevers 2000, p. 184

¹⁵⁴ In het kader van dit onderzoek zal alleen worden ingegaan op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

¹⁵⁵ Par. 4.1.3 onder 'bescherming van de persoonlijke levenssfeer'

¹⁵⁶ Patiënten kunnen ervan op aan dat hun informatie in vertrouwen wordt gedeeld.

Terwijl het beroepsgeheim geldt voor alle informatie die de hulpverlener te weten komt, met name wanneer het gaat om feiten die de persoonlijke levenssfeer van de patiënt betreffen¹⁵⁷, geldt de zwijgplicht van de hulpverlener jegens andere hulpverleners die niet bij de patiënt betrokken zijn, andere patiënten en tegenover de partner en familieleden van de patiënt. Het verschoningsrecht komt met name aan de orde tegenover de rechter.¹⁵⁸

4.3 Het verstrekken van persoonsgegevens op basis van de WGBO.

Om persoonsgegevens te mogen verstrekken aan een derde dient de hulpverlener zich bewust te zijn van de voorwaarden omtrent het doorbreken van het beroepsgeheim. Het beroepsgeheim kan slechts doorbroken worden door toestemming van de cliënt, bij wettelijk voorschrift of een conflict van plichten.¹⁵⁹

4.3.1 Het toestemmingsvereiste.

Een hulpverlener mag alleen met toestemming van de patiënt gegevens uit het dossier aan anderen verstrekken. Toestemming van de patiënt kan geschieden middels veronderstelde toestemming of expliciete toestemming.

Veronderstelde toestemming wil zeggen dat onder voorwaarden de verstrekken de hulpverlener mag veronderstellen dat de patiënt toestemming heeft gegeven om zijn gegevens te verstrekken. Hiermee ontslaat de patiënt de hulpverlener van zijn zwijgplicht. Er is sprake van veronderstelde toestemming indien:

- De verstrekking plaatsvindt in een concrete situatie, inclusief spoedeisende zorg;
- De patiënt redelijkerwijs kan verwachten dat toegang tot zijn patiëntengegevens wordt verleend;
- De gegevens voor zorgdoeleinden worden verstrekt, inclusief overdracht van zorg, zorgondersteuning zoals dossierbeheer, financiële afwikkeling en dergelijk;
- De gegevensverstrekking beperkt blijft tot hetgeen noodzakelijk is voor de ontvanger.¹⁶⁰

Wanneer de hulpverlener nadrukkelijk dient na te gaan of de patiënt daadwerkelijk met de verstrekking van zijn gegevens instemt, is er sprake van expliciete toestemming. Expliciete toestemming is vereist wanneer de hulpverlener gegevens wil verstrekken aan:

- Een andere hulpverlener voor een nieuwe behandelaflevering;
- Familie, vrienden of kennissen van de patiënt;
- Een ontvanger buiten de gezondheidszorg; politie, justitie, werkgever;
- Voor wetenschappelijk onderzoek tenzij vragen om toestemming redelijkerwijs niet mogelijk is of niet kan worden verlangd.¹⁶¹

¹⁵⁷ HR 23 november, NJ 1991, 761.

¹⁵⁸ In het geval dat bijvoorbeeld medici gehoord worden door de rechter kunnen zij weigeren antwoord te geven op de vragen als zij uit hoofde van hun ambt, beroep of betrekking tot geheimhouding zijn verplicht. Dit verschoningsrecht is geregeld in art. 162 lid 2 sub b in het wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (RV).

¹⁵⁹ Art. 7: 457 BW.

¹⁶⁰ J.M. Witmer, R.P. de Roode, 'Van wet naar praktijk. Implementatie van de WGBO. Deel 4 Toegang tot patiëntengegevens', Utrecht: KNMG 2004.

¹⁶¹ J.M. Witmer, R.P. de Roode, 'Van wet naar praktijk. Implementatie van de WGBO. Deel 4 Toegang tot patiëntengegevens', Utrecht: KNMG 2004.

4.3.2 Wettelijk voorschrift

In het geval dat een arts bijvoorbeeld constateert dat een patiënt vermoedelijk een infectieziekte bij zich draagt als bedoeld in de Infectieziektewet¹⁶² dan zal hij contact moeten opnemen met de gemeentelijke gezondheidsdienst om dit te melden. De arts wordt bij wettelijk voorschrift ontslagen van zijn zwijgplicht.

4.3.3 Conflict van plichten

Wordt de hulpverlener geconfronteerd met een conflict van plichten dan zal hij een zorgvuldige afweging moeten maken tussen het individuele belang van de cliënt en het algemene belang. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn indien er sprake is van kindermishandeling of incest. De afweging door de hulpverlener van de vraag of hij anderen van het geconstateerde in kennis moet stellen, zal in de praktijk marginaal kunnen worden getoetst aan de hand van de volgende criteria:

- Alles in het werk gesteld om de toestemming van de betrokkene te verkrijgen;
- De zwijgplichtige moet in gewetensnood verkeren door het handhaven van de zwijgplicht;
- Er is geen anderen weg dan doorbreking van het geheim om het probleem op te lossen;
- Het niet-doorbreken van het geheim levert voor een ander ernstige schade op;
- Doorbreking van het geheim kan vrijwel zeker schade aan een ander voorkomen of beperken;
- Het geheim wordt zo min mogelijk geschonden.¹⁶³

4.3.4 Geen toestemming nodig

Toestemming van de patiënt is niet nodig indien de verstrekking plaatsvindt aan derden die rechtstreeks bij de behandeling van de patiënt betrokken zijn, wanneer gegevens aan de vervanger of waarnemer van de behandelende hulpverlener worden verstrekt als dit nodig is voor de door hun te verrichten werkzaamheden of als gegevens worden verstrekt aan derden wiens toestemming nodig is voor de uitvoering van de behandelingsovereenkomst.¹⁶⁴

4.4 Het uitwisselen van persoonsgegevens in het kader van bemoeizorg

Zoals besproken in de inleiding, is er tegenwoordig in het kader van een goede hulpverlening, steeds vaker de behoefte aan het verstrekken van persoonsgegevens van een cliënt. Deze behoefte is er ook in het kader van bemoeizorg.¹⁶⁵ Vaak wordt de privacywetgeving door zorgverleners gezien als een extra belemmering voor het verstrekken van gegevens.¹⁶⁶ Door de onduidelijkheid omtrent het verstrekken van persoonsgegevens in het kader van bemoeizorg ontwikkelt GGZ in april 2007, in samenwerking met de GGD en KNMG, de 'Handreiking gegevensuitwisseling in de bemoeizorg'.¹⁶⁷

4.4.1 De handreiking gegevensuitwisseling in de bemoeizorg

In de handreiking benadrukt de GGZ dat ook in het kader van bemoeizorg het uitgangspunt is dat de rechten van de cliënt, zoals deze onder meer in wetgeving zijn neergelegd, worden

¹⁶² Wet van 11 juni 1998, houdende regels ter afwendig van de gevaren van infectieziekten. *Stb.* 1998, 394

¹⁶³ Leenen & Gevers 2000, p. 234.

¹⁶⁴ Artikel 7: 457 lid 2 BW

¹⁶⁵ Voor uitleg van het begrip 'bemoeizorg' wordt verwezen naar par. 2.4.

¹⁶⁶ GGZ, 'Handreiking gegevensuitwisseling bemoeizorg', april 2007.

¹⁶⁷ Nader te noemen; 'de handreiking'.

gerespecteerd. Een (tijdelijke) beperking van rechten moet worden gezien als een uitzondering op de regel.¹⁶⁸ De rechten van de cliënt mogen niet zomaar worden beperkt, een dergelijke handeling moet voorzien zijn van een gedegen motivering. De handreiking voorziet in 10 richtlijnen die de hulpverleners kunnen helpen bij de afweging of zij bevoegd zijn om gegevens uit te wisselen.¹⁶⁹

De handreiking legt uit dat de rechten van een cliënt mogen worden beperkt indien er sprake is van een evident belang. Van een evident belang is sprake als het gaat om een dringend gezondheidsbelang van de cliënt. De cliënt moet dus ernstige nadeel in zijn gezondheid ondervinden, al dan niet gecombineerd met ernstige overlast voor anderen.

Tevens dienen de hulpverleners de algemene norm uit de WGBO, 'goed hulpverlenerschap', na te streven. Ook al is de WGBO formeel niet altijd van toepassing, daar niet alle partijen gekwalificeerd kunnen worden als hulpverlener in de zin van de WGBO, toch wordt aanbevolen dat de hulpverleners in alle fasen van het bemoeizorgtraject handelen in de geest van de WGBO.

De handreiking biedt richtlijnen, hoe de hulpverleners dienen om te gaan met het beroepsgeheim. Verwezen wordt naar artikel 7: 457 BW waarin de gronden staan voor doorbreking van de geheimhouding.¹⁷⁰ Extra benadrukt wordt de situatie wanneer de hulpverlener in gewetensnood komt in geval van geheimhouding. Er wordt een opsomming gegeven die hulpverleners kunnen langslopen, willen zij kunnen toetsen of doorbreking van de zwijgplicht in de gegeven situatie geoorloofd is.¹⁷¹ Ook benoemt de handreiking dat spreken in het verlengde kan liggen van de hulpverleningsplicht.¹⁷² Verwezen wordt naar de hierna te benoemen, tuchtrechtelijke uitspraak waaruit de opstellers van de handreiking concluderen dat spreken in sommige situaties nodig is om ervoor te zorgen dat anderen adequaat kunnen reageren op crisissituaties waarin de betrokken kan of dreigt te belanden.

Het regionaal tuchtcollege Amsterdam heeft op 21 januari 2003 een uitspraak gedaan in een zaak aangespannen door een als zorgmijder aan te merken persoon waarin de psychiater onder meer schending van de geheimhoudingsplicht werd verweten. Over dit onderdeel oordeelde het regionaal tuchtcollege als volgt:

Het college is van oordeel dat verweerder (de psychiater), dr. S. van de RIAGG te B (die geen rechtstreeks betrokkene was) heeft mogen betrekken bij de behandeling van klager en haar in dat kader informatie betreffende klager heeft kunnen verstrekken. Klager verkeerde zoals voldoende is komen vast te staan in een zorgwekkende toestand waarin hij zorg meed. Voorts was klager woonachtig te B. terwijl verweerder praktijk voerde te D. Het was goed denkbaar dat klager gelet op deze omstandigheden op enig moment in een acute situatie zou belanden die om direct ingrijpen van S. en de RIAGG te B. zou vragen. Het getuigt van goed hulpverlenerschap dat verweerder met betrekking tot klager een vooraanmelding heeft gedaan zodat een betere interventie zou zijn gewaarborgd in acute crisissituaties. Verweerder kon in casu aan dit belang voorrang geven boven het algemeen geldend belang dat door de norm van de zwijgplicht wordt beschermd.¹⁷³

Van belang is dat het regionaal tuchtcollege in deze uitspraak heeft bepaald dat goede zorg,

¹⁶⁸ KNMG, 'Handreiking gegevensuitwisseling bemoeizorg', april 2005. Het gaat hier om de beperking van het recht van de cliënt op informatie over de gegevensverstrekking en om het recht van de cliënt om toestemming te geven voor de gegevensverstrekking.

¹⁶⁹ Deze richtlijnen zijn te vinden in pag. 11 t/m 14 van de 'Handreiking gegevensuitwisseling in de bemoeizorg'.

¹⁷⁰ Zie par. 4.3.

¹⁷¹ De handreiking wijst doorbreking van de geheimhouding op basis van een conflict van plichten. Voor de toetsing of er sprake is van een conflict van plichten wordt verwezen naar par. 4.3.3.

¹⁷² GGZ, 'Handreiking gegevensuitwisseling bemoeizorg', april 2007.

¹⁷³ Regionaal Tuchtcollege Amsterdam 21 januari 2003.

een hoger belang had dan handhaving van de geheimhoudingsplicht.¹⁷⁴ Of uit deze uitspraak kan worden opgemaakt dat hulpverleners in dit soort situaties een spreekplicht hebben valt te betwijfelen, zoals ook Ploem en van Dute bevestigen.¹⁷⁵ Het dwingendrechtelijke karakter van een spreekplicht zou de privacy van de betrokkene te boven gaan. Dat kan niet de intentie zijn geweest van het regionaal tuchtcollege.

4.4.2 De 'handreiking' onder de loep

In het Tijdschrift voor Gezondheidsrecht nemen prof. Mr. M.C. Ploem, en prof. Mr. J.C.J. Dute, de 'Handreiking gegevensuitwisseling in het kader van bemoeizorg', onder de juridische loep. De opstellers van de handreiking zouden het 'goed hulpverlenerschap', neergelegd in artikel 7: 453 BW, als de belangrijkste grondslag zien voor gegevensuitwisseling in het kader van bemoeizorg. Ploem en Dute betwijfelen of de hulpverleningsplicht zo ruim moet worden uitgelegd dat het gegevensuitwisseling zonder toestemming van de betrokkene rechtvaardigt. Daarnaast vragen zij zich af of de spreekplicht daadwerkelijk uit de tuchtspraken voortvloeit. Het beroepsgeheim mag alleen worden doorbroken indien de informatie wordt gedeeld met hulpverleners die rechtstreeks bij de zorg zijn betrokken, de desbetreffende gegevens ook nodig zijn voor de door de ontvangers te verrichten werkzaamheden en de betrokkene geen bezwaar heeft gemaakt tegen het delen van die informatie, aldus Ploem en Dute.¹⁷⁶

Daarnaast menen Ploem en Dute dat het verzamelen en verder verwerken van medische gegevens in het kader van de hulpverlening, nauwelijks verenigbaar is met de WBP, zeker indien de cliënt geen toestemming hiervoor heeft gegeven.¹⁷⁷ Zij bepleiten dat naast een toelaatbare gegevensverwerking op grond van art. 21 WBP, er ook sprake moet zijn van een grondslag voor de verwerking in de zin van art. 8 WBP. Deze grondslag kan bijvoorbeeld zijn gelegen in sub d, een vitaal belang van de betrokkene, zo opperen Ploem en Dute. Daarnaast betogen zij, dat alleen van de verplichting om de betrokkene te informeren kan worden afgezien indien dit onmogelijk is of een onevenredige inspanning vereist.¹⁷⁸ Ook art. 43 WBP benoemt redenen om dit 'informatievereiste' achterwege te laten:

De verantwoordelijke kan de artikelen 9 eerste lid, 30 derde lid, 33, 34, en 34 buiten toepassing laten voor zover dit noodzakelijk is in het belang van:

- A. De veiligheid van de staat;*
- B. De voorkoming, opsporing en vervolging van strafbare feiten;*
- C. Gewichtige economische en financiële belangen van de staat en andere openbare lichamen;*
- D. Het toezicht op de naleving van wettelijke voorschriften die zijn gesteld ten behoeve van de belangen, bedoeld onder B en C;*
- E. De bescherming van de betrokkene of van de rechten en vrijheden van anderen.*

Ploem en Dute opperen sub E als rechtvaardigingsgrond voor het verstrekken van gegevens.¹⁷⁹

De memorie van toelichting beschrijft dat het beschermen van persoonsgegevens niet in absolute zin kan worden geformuleerd en dat de samenleving niet kan functioneren wanneer

¹⁷⁴ E.M. Hoorenman, 'Geheimhoudingsplicht of spreekplicht?', juni 2005.

¹⁷⁵ M.C. Ploem & J.C.J. Dute, 'Handreiking 'Gegevensuitwisseling in het kader van bemoeizorg' onder de juridische loep', Tijdschrift voor Gezondheidsrecht 2005.

¹⁷⁶ M.C. Ploem & J.C.J. Dute, 'Handreiking 'Gegevensuitwisseling in het kader van bemoeizorg' onder de juridische loep', Tijdschrift voor Gezondheidsrecht 2005.

¹⁷⁷ Idem.

¹⁷⁸ Art. 34 lid 4 WBP.

¹⁷⁹ M.C. Ploem & J.C.J. Dute, 'Handreiking 'Gegevensuitwisseling in het kader van bemoeizorg' onder de juridische loep', Tijdschrift voor Gezondheidsrecht 2005.

niet onder bepaalde omstandigheden op de vastgestelde beginselen een uitzondering kan worden gemaakt.¹⁸⁰ Een beroep één van de grond van art. 43 WBP is gebonden aan het noodzakelijkheids criterium. Dat betekent dat de verantwoordelijke een belangenafweging zal moeten maken aan de hand van het subsidiariteits- en proportionaliteitsbeginsel.¹⁸¹

De WBP biedt dus wel enige ruimte om zonder toestemming van de cliënt gegevens te verstrekken, aldus Ploem en Dute.¹⁸² Zij verwonderen zich terecht over het feit dat deze bepalingen in de handreiking buiten beschouwing worden gelaten.

Voor het verstrekken van persoonsgegevens, gelden dezelfde bepalingen als voor het verwerken van persoonsgegevens.¹⁸³ Dat betekent dat het doel van de verstrekking zijn grondslag moet vinden in één van de gronden uit art. 8 WBP. Daarnaast moet het doel waarvoor de persoonsgegevens worden verstrekt verenigbaar zijn met het doel waarvoor de persoonsgegevens zijn verzameld.¹⁸⁴ Ook dient de betrokkene op de hoogte te zijn van de gegevensverstrekking zo vloeit voort uit art. 33 t/m 35 WBP.

Indien er sprake is van een geheimhoudingsplicht dan bepaalt art. 9 lid 4 WBP dat de verwerking van persoonsgegevens achterwege blijft. Dat geldt dus ook voor het verstrekken van persoonsgegevens. Uitsluitend met toestemming van de betrokkene mogen persoonsgegevens worden verstrekt. Er zijn echter gevallen waarin de wet een uitzondering maakt. De WGBO regelt de voorwaarden omtrent het verstrekken van medische gegevens indien er sprake is van een geheimhoudingsplicht. De hulpverlener is slechts bevoegd om de geheimhouding te doorbreken met toestemming van de patiënt, indien informatie wordt verstrekt aan personen die bij de behandeling zijn betrokken, als de 'doorbreking' is gebaseerd op een wettelijk voorschrift of indien er sprake is van een conflict van plichten. In het kader van bemoeizorg heeft de GGZ een handreiking ontwikkeld die regels schetst omtrent de uitwisseling van persoonsgegevens. De handreiking wordt bekritiseerd. Er zou onvoldoende aansluiting zijn gezocht bij de WBP. Terwijl de WBP op basis van art. 43 ook een rechtvaardigingsgrond biedt om zonder informatieverstrekking aan de betrokkene, gegevens te verstrekken. Van belang is echter wel dat daarbij een belangenafweging wordt gemaakt aan de hand van het subsidiariteits- en proportionaliteitsbeginsel.

¹⁸⁰ MvT, p. 170.

¹⁸¹ Zie par. 3.1.1.

¹⁸² M.C. Ploem & J.C.J. Dute, 'Handreiking 'Gegevensuitwisseling in het kader van bemoeizorg' onder de juridische loep', Tijdschrift voor Gezondheidsrecht 2005.

¹⁸³ Zie figuur 5.

¹⁸⁴ < http://www.cbppweb.nl/Pages/inf_va_verstrekken_persoonsgegevens.aspx > , bezocht op 10-04-2010.

Hoofdstuk 5 De werkwijze van de Ambulante dienstverlening ten aanzien van wet- en regelgeving

In dit hoofdstuk zal de huidige werkwijze van de Ambulante dienstverlening omtrent gegevensverwerking naast de WBP worden gelegd. Op die manier kan worden geïnventariseerd op welke gebieden, ten aanzien van de wet, mogelijk verbetering nodig is. Zo wordt voorkomen dat de Ambulante dienstverlening zich met een onrechtmatige wijze van gegevensverwerking bezig houdt.

5.1. Het verwerken van persoonsgegevens

De Ambulante dienstverlening

Op grond van de zorg- en dienstverleningsovereenkomst draagt de Ambulante dienstverlening de plicht om de cliënt te voorzien van een juiste ondersteuning. In het kader van deze taak worden persoonsgegevens verwerkt en eventueel verstrekt aan een derde. Voor een juiste ondersteuning is het van belang dat de Ambulante dienstverlening een goed beeld van de cliënt heeft. Alle persoonsgegevens die bijdragen aan de beeldvorming van de cliënt worden in het dossier verwerkt. Niet alleen 'gewone'¹⁸⁵ persoonsgegevens, maar ook bijzondere persoonsgegevens worden verwerkt. De categorie bijzondere persoonsgegevens waarmee de Ambulante dienstverlening zich bezig houdt, zijn gegevens betreffende de gezondheid van de cliënt. Alle andere bijzondere persoonsgegevens worden verwerkt, indien dit ter aanvulling op de medische gegevens, noodzakelijk is voor een goede ondersteuning van de cliënt.

De WBP

Voor het verwerken van persoonsgegevens zijn de algemene beginselen van gegevensverwerking van toepassing.¹⁸⁶ De WBP stelt bijzondere voorschriften omtrent het verwerken van bijzondere persoonsgegevens. In eerste instantie geldt op grond van art. 16 WBP een verwerkingsverbod voor deze categorie persoonsgegevens. Dit verbod kan worden opgeheven door een grondslag uit de artikelen 17 t/m 23 WBP. Het doel van deze gegevensverwerking zal dus zijn grondslag moeten vinden in één van deze artikelen. Het verbod op het verwerken van medische gegevens kan worden opgeheven op grond van art. 21 WBP. Daarnaast vult lid 3 van art. 21 WBP aan dat ook andere bijzondere persoonsgegevens mogen worden verwerkt, indien dit noodzakelijk is in aanvulling op de medische gegevens met het oog op een goede behandeling of verzorging van de betrokkene.

Is de gegevensverwerking op grond van art. 21 WBP toelaatbaar dan moet worden getoetst aan de algemene beginselen van gegevensverwerking. In beginsel moet ten minste één van de gronden van art. 8 WBP een grondslag vormen voor de gegevensverwerking. Daarnaast moet het doel van verwerking verenigbaar zijn met het oorspronkelijke doel van het verzamelen van de gegevens, zo bepaalt art. 9 WBP. Lid 4 van datzelfde artikel bepaalt dat verwerking van gegevens alleen met toestemming van de betrokkene mag gebeuren indien er sprake is van een geheimhoudingsplicht.

Conclusie

Voor 'gewone' persoonsgegevens is de Ambulante dienstverlening gebonden aan de algemene beginselen van gegevensverwerking. Voor de Ambulante dienstverlening wordt het verbod van art. 16 WBP op de verwerking van medische gegevens, opgeheven op grond van art 21 WBP. Zij vormen niet alleen hulpverlener op het gebied van gezondheidszorg of

¹⁸⁵ Bijvoorbeeld: personalia van de cliënt.

¹⁸⁶ Met de algemene beginselen van gegevensverwerking worden de artikelen 6 t/m 14 WBP en 33 t/m 35 WBP bedoeld.

maatschappelijke dienstverlening, ook verwerken zij medische persoonsgegevens met het oog op een goede behandeling van de cliënt. Daarnaast is de verwerking van deze gegevens noodzakelijk om de kwaliteit van de hulp te kunnen waarborgen.¹⁸⁷ De gegevensverwerking is daarom noodzakelijk voor het beheer van de Ambulante dienstverlening. Ook hebben zij, op grond van de CAO Gehandicaptenzorg, een geheimhoudingsplicht. Dus zijn zij op grond van art. 21 lid 2 WBP bevoegd om medische gegevens te verwerken. Als laatste bepaalt art. 21 lid 3 dat zij tevens andere bijzondere gegevens mogen verwerken zolang dit maar als aanvulling dient op de medische gegevens en belangrijk is voor de hulpverlening. Daarbij gelden ook de eisen uit art. 11 WBP; de gegevens mogen slechts verwerkt worden indien zij relevant zijn om het doel te bereiken.

Naast art. 21 WBP dient het doel van de gegevensverwerking ook herleidbaar te zijn aan één van de gronden van art. 8 WBP. De Ambulante dienstverlening verwerkt persoonsgegevens van de cliënt omdat dat noodzakelijk is voor het uitvoeren van de overeenkomst. Zonder deze gegevens kan de hulp niet op de cliënt worden afgestemd. Daarnaast moet de verwerking van de persoonsgegevens verenigbaar zijn met het oorspronkelijke doel van de gegevensverzameling. Lid 4 van art. 9 bepaalt dat de Ambulante dienstverlening slechts met toestemming van de cliënt persoonsgegevens mogen verwerken omdat zij gebonden zijn aan een geheimhoudingsplicht.

5.2 Het toestemmingsvereiste

De Ambulante dienstverlening

Over het algemeen wordt de cliënt niet vooraf om toestemming gevraagd om zijn gegevens te mogen verwerken. Hierbij speelt tevens weer een rol dat de cliënt niet altijd kan begrijpen waarvoor er toestemming wordt gevraagd. Ook vraagt de gegeven situatie soms om snel handelen in het belang van de cliënt, en wordt het toestemmingsvereiste achterwege gelaten.

De WBP

De grondslag voor het doel van verwerking is gelegen in art. 8 WBP. Het doel van de gegevensverwerking is slechts verenigbaar indien het niet in grote mate afwijkt van het oorspronkelijke doel van gegevensverzameling. Maar art. 9 lid 4 vult aan dat indien er sprake is van een geheimhoudingsplicht uit hoofde van een ambt, beroep of wettelijk voorschrift, de verwerking van persoonsgegevens achterwege blijft. Dit geldt niet alleen voor het verstrekken van persoonsgegevens maar ook voor het verwerken ervan. Is er sprake van een dergelijke geheimhoudingsplicht dan kan er alleen met toestemming van de betrokkene gegevens verwerkt worden.¹⁸⁸

Conclusie

De cliënt wordt nu in beperkte mate om toestemming voor gegevensverwerking gevraagd. Dit is niet in overeenstemming met art. 9 WBP. De Ambulante dienstverlening heeft, zoals gezegd, op grond van de CAO gehandicaptenzorg een geheimhoudingsplicht. Dat betekent dat zij voor iedere verwerking, dus voor zowel de vastlegging en bewaring als het verstrekken van persoonsgegevens, verplicht is om toestemming te vragen aan de cliënt. Voor iedere verwerking en voor ieder aandachtsgebied geldt de plicht om aan deze eis uit de WBP te voldoen.

¹⁸⁷ De kwaliteit van de ondersteuning van de Ambulante dienstverlening, ligt in het feit dat de ondersteuning op de cliënt is afgestemd.

¹⁸⁸ < http://www.cbweb.nl/downloads_inf/inf_va_verstrekken_persoonsgegevens.pdf >, bezocht op 8-04--2010.

5.3 Transparante omgang met gegevens

De Ambulante dienstverlening

De Ambulante dienstverlening maakt niet altijd nadrukkelijk kenbaar aan de cliënt voor welke doeleinden zijn persoonsgegevens worden verwerkt. Daarnaast wordt de cliënt er niet nadrukkelijk op gewezen dat hij inzage kan hebben in zijn dossier. Een reden hiervoor is onder andere gelegen in het feit dat cliënten niet altijd bekwaam zijn om de informatie uit de stukken tot zich te nemen.

De WBP

Het uitgangspunt van de WBP is dat iedereen in de gelegenheid moet zijn om na te kunnen gaan waar persoonsgegevens over hem zijn vastgelegd en worden verwerkt.¹⁸⁹ Dit uitgangspunt is neergelegd in art. 33 t/m 35 WBP. Indien persoonsgegevens worden verkregen bij de betrokkene, moet de verantwoordelijke vóór het moment van het verkrijgen van de gegevens het doel van de gegevensverwerking kenbaar maken. Indien persoonsgegevens bij een ander dan de betrokkene worden verkregen dan moet het doel kenbaar worden gemaakt op het moment van het vastleggen van de gegevens of als ze worden verstrekt aan een derde, uiterlijk op het moment van de eerste verstrekking. De verplichting van de 'verantwoordelijke' om op eigen initiatief de betrokkene op de hoogte te stellen van het bestaan van de gegevensverwerking is een belangrijk instrument om de gegevensverwerking transparant te maken.¹⁹⁰ Lid 4 van art. 34 WBP bepaalt dat de informatieverstrekking aan de cliënt slechts achterwege mag worden gelaten indien dit een onmogelijk blijkt, of een onevenredige inspanning vereist. Daarnaast kan op grond van art. 43 WBP de informatieverstrekking buiten toepassing worden gelaten indien die noodzakelijk is in bijvoorbeeld het belang van de bescherming van de betrokkene of van de rechten en vrijheden van anderen. De informatieplicht¹⁹¹ vormt een uitwerking van het in art. 6 WBP neergelegde beginsel van rechtmatige verwerking.¹⁹²

Conclusie

De Ambulante dienstverlening maakt niet altijd nadrukkelijk het doel van de gegevensverwerking aan de cliënt kenbaar. De veronderstelling dat de cliënt op de hoogte is van de persoonsgegevens die worden verwerkt, mag niet zonder meer worden aangenomen. De cliënten van de Ambulante dienstverlening zijn wilsbekwaam.¹⁹³ De informatie moet op die manier worden uitgelegd dat het op zijn bevattingsvermogen is afgestemd. De cliënt heeft er recht op om te weten welke persoonsgegevens er worden verwerkt en voor welke doeleinden dit gebeurt. Dat betekent dat de Ambulante dienstverlening nadrukkelijk aan art. 33 t/m 35 WBP moet voldoen tenzij handelen op grond van art. 34 lid 4 WBP of art. 43 WBP. Zijn deze uitzonderingsgronden niet aan de orde en handelen zij niet conform art. 33 t/m 35 WBP dan maken zij niet alleen inbreuk het recht op informatie van de cliënt, maar handelen zij ook in strijd met art. 6 WBP. Daarnaast kan de cliënt zonder adequate informatie geen toestemming voor de gegevensverwerking geven. Artikel 33 t/m 35 schrijven daarom een transparante omgang met persoonsgegevens voor.

¹⁸⁹ Hooghiemstra, 2003, p. 18.

¹⁹⁰ <http://www.cbpweb.nl/downloads_rs/rs_20090609_informatieplicht_basisscholen.pdf>, bezocht op 8-04-2010.

¹⁹¹ Art. 33 en 34 Wbp.

¹⁹² <http://www.cbpweb.nl/downloads_rs/rs_20090609_informatieplicht_basisscholen.pdf> bezocht op 8-04-2010.

¹⁹³ < www.encyclo.nl/begrip/wilsbekwaam> Wilsbekwaam wil zeggen dat de cliënt zelf kan bepalen of hij toestemming geeft voor het uitvoeren van een medische behandeling.

5.4 Beveiliging van persoonsgegevens

De Ambulante dienstverlening

In het privacyreglement is opgenomen dat niet geautomatiseerde registraties worden bewaard in een afsluitbare, brandwerende (dossier) kast in een afsluitbare ruimte.¹⁹⁴ Elk steunpunt beschikt over een afgesloten dossierkast. Toch worden vermoedelijk, uit praktische overwegingen, dossiers, en dan met name het persoonlijk plan van de cliënt, mee naar huis genomen.

De medewerkers van de Ambulante dienstverlening hebben op de steunpunten toegang tot het intranet van Amarant. Dit is een netwerk van Amarant waarop onder andere protocollen en nieuwsberichten zijn te vinden. De medewerkers moeten inloggen op de computers om van het intranet gebruik te maken. Verder is het emailadres van de Ambulante dienstverleners slechts toegankelijk op de steunpunten.

De WBP

Art. 13 WBP stelt voorwaarden omtrent de beveiliging van persoonsgegevens. Dit artikel vormt een aanvulling op art. 6 WBP waarin is bepaald dat gegevens op een zorgvuldige wijze dienen te worden verwerkt. Art. 13 WBP dat er passende technische en organisatorische maatregelen moeten worden genomen die een passend beveiligingsniveau van persoonsgegevens garanderen. De verantwoordelijke heeft tot plicht om maatregelen te treffen die persoonsgegevens dermate beveiligen dat onrechtmatige verwerking wordt uitgesloten. Het vereiste niveau van beveiliging van persoonsgegevens zal afhangen van de risicoklasse.¹⁹⁵ De eerste stap naar beveiliging van persoonsgegevens is het 'beveiligingsbewustzijn'. Is dit bewustzijn bij iedere medewerker aanwezig dan zullen technische beveiligingsmaatregelen pas effectief zijn.

Conclusie

Het 'beveiligingsbewustzijn' van de medewerkers is onvoldoende aanwezig. Dat blijkt uit het feit dat vermoedelijk het persoonlijk plan van de cliënt mee naar huis wordt genomen. Dit is niet alleen tegen de regels van het privacyreglement in, maar getuigt ook van een onzorgvuldige omgang met persoonsgegevens. Daarnaast moeten de persoonsgegevens eerst zijn voorzien van optimale beveiligingsmaatregelen alvorens zij op een andere werkplek dan het steunpunt kunnen worden gebruikt. Het login systeem dat wordt gebruikt is gebonden aan de computer. Dat betekent dat iedere persoon die op die computer inlogt, toegang heeft tot alle documenten op de computer. De Ambulante dienstverlening heeft te maken met bijzondere persoonsgegevens. Die persoonsgegevens vallen onder de categorie 'verhoogd risico'.¹⁹⁶ Een onzorgvuldige omgang met deze persoonsgegevens, zou nadelige gevolgen kunnen hebben voor de betrokkenen. Passende beveiligingsmaatregelen zijn daarom een vereiste. Het huidige login systeem lijkt hier niet aan te voldoen. De Ambulante dienstverlening dient passende beveiligingsmaatregelen te treffen ten aanzien van de verwerking van persoonsgegevens. Dit geldt niet alleen voor de eventuele toekomstige 'thuiswerkplek' maar ook voor het huidige steunpunt. Zij handelen anders in strijd met art. 13 WBP en art. 6 WBP.

¹⁹⁴ Zie bijlage II, pag. 12 onder 'beveiliging niet geautomatiseerde registraties'.

¹⁹⁵ Zie figuur 4.

¹⁹⁶ Idem.

5.5 Interne gegevensuitwisseling

De Ambulante dienstverlening

Voor interne gegevensuitwisseling houden de medewerkers elkaar op de hoogte van de ontwikkelingen van de cliënt middels het informatiesysteem Google docs. Google docs is alleen toegankelijk voor de betrokken medewerkers en de senior begeleider.

WBP

Zoals gezegd moet op basis van art. 13 WBP passende maatregelen worden genomen om persoonsgegevens optimaal te beveiligen. Belangrijk is dat persoonsgegevens niet toegankelijk zijn voor onbevoegden. Het huidige Google docs systeem, dat binnen de Ambulante dienstverlening gehanteerd wordt om documenten te delen, is een online dienst van Google. De kritiek op dit systeem is dat het onduidelijk is wat Google doet met de documenten, indien de gebruiker ze verwijderd. Google kan de documenten nog op hun eigen server bewaren en dan is het niet duidelijk wie er nog toegang tot de documenten hebben.

De Ambulante dienstverlening werkt ook met niet-geautomatiseerde bestanden. Het privacyreglement bepaalt dat deze bestanden zich in een afsluitbare, brandwerende (dossier)kast in een afsluitbare ruimte dienen te bevinden.

Conclusie

Google docs lijkt geen geschikt systeem te zijn voor de Ambulante dienstverlening. Het systeem sluit immers niet uit dat documenten ontoegankelijk zijn voor onbevoegden. Het is tevens moeilijk om passende beveiligingsmaatregelen te treffen omdat het systeem niet onder het beheer van de Ambulante dienstverlening valt, maar onder het beheer van Google.

Voor de niet-geautomatiseerde bestanden geldt dat de kans op verlies van deze dossiers in het geval van telewerken aanwezig is.¹⁹⁷ Daarbij is de exclusiviteit van deze dossiers in het geval van telewerken moeilijk te beveiligen.

5.6 Gegevensuitwisseling in het kader van bemoeizorg

De Ambulante dienstverlening

De cliënten uit het aandachtsgebied bemoeizorg verschillen met de bemoeizorg cliënten vanuit het Stedelijk bemoeizorgteam. De cliënten van het aandachtsgebied bemoeizorg ontvangen namelijk ondersteuning op vrijwillige basis. Zij hebben dus al toestemming gegeven voor het ontvangen van deze zorg. De cliënten van het aandachtsgebied bemoeizorg verschillen daarom niet van de cliënten uit de overige aandachtsgebieden. De Ambulante dienstverleners in die aandachtsgebieden hebben evengoed te maken met situaties waarin de cliënt geen toestemming geeft voor het verstrekken van gegevens. Het aandachtsgebied bemoeizorg hanteert echter de 'Handreiking gegevensuitwisseling in de bemoeizorg'¹⁹⁸ in die gevallen, terwijl de overige aandachtsgebieden zonder (juridische) basis persoonsgegevens verstrekken.

WBP

Zoals in de vorige paragrafen van dit hoofdstuk al ter sprake kwam, wordt het verstrekken van gegevens aangemerkt als een verwerking van gegevens. Daarom zijn de bepalingen uit de WBP zonder meer van toepassing. In beginsel geldt dat het verstrekken van persoonsgegevens getoetst moet worden aan art. 8 WBP. Het doel van de verstrekking moet

¹⁹⁷ Indien dossiers worden getransporteerd van de werkplek naar de 'thuiswerkplek'.

¹⁹⁸ Zie voor meer informatie over 'de Handreiking gegevensuitwisseling in de bemoeizorg' par. 4.4.1.

zijn grondslag vinden in één van de gronden van art. 8 WBP. Daarnaast moet het doel waarvoor de persoonsgegevens worden verstrekt verenigbaar zijn met het doel waarvoor de persoonsgegevens zijn verzameld.¹⁹⁹ Of er sprake is van een verenigbaar doel moet worden getoetst aan de voorwaarden van art. 9 WBP. Daarnaast gelden voor de verstrekking ook de andere algemene beginselen van gegevensverwerking.

Lid 4 van art. 9 bepaalt dat verstrekking van gegevens alleen met toestemming van de betrokkene mag gebeuren indien er sprake is van een geheimhoudingsplicht.

Ploem en Dute opperen art. 43 WBP als rechtsgrond om zonder informatieverstrekking aan de betrokkene, te handelen. Een beroep op dit artikel is gebonden aan het 'noodzakelijkheids criterium'. Dat betekent dat de verantwoordelijke een belangenafweging zal moeten maken aan de hand van het subsidiariteits- en proportionaliteitsbeginsel.²⁰⁰ De WBP biedt dus wel enige ruimte om zonder toestemming van de cliënt gegevens te verstrekken, aldus Ploem en Dute.²⁰¹

Conclusie

Voor het aandachtsgebied bemoeizorg gelden dezelfde regels omtrent het verstrekken van gegevens, als voor de overige aandachtsgebieden. De Ambulante dienstverlening is, zoals eerder aangehaald, gebonden aan een geheimhoudingsplicht. Daarom mogen zij alleen mét toestemming van de cliënt, persoonsgegevens aan een derde verstrekken. In de praktijk blijkt dat de Ambulante dienstverlening niet altijd toestemming krijgt van de cliënt om gegevens uit te wisselen, terwijl dit in het belang van de cliënt of anderen is.²⁰²

In het beginstadium van dit onderzoek werd vastgehouden aan het principe van de WGBO. De WGBO is echter formeel niet van toepassing op de Ambulante dienstverlening. De Ambulante dienstverlening voorziet de cliënt van zorg- inhoudelijke ondersteuning. Hun missie is om mensen met een verstandelijke beperking te ondersteunen om de kwaliteit van het leven te behouden. Wat zij niet doen, is het uitvoeren van handelingen op het gebied van geneeskunst. Zij kunnen dan ook niet gekwalificeerd worden als hulpverlener in de zin van WGBO. Daarom zijn de WGBO bepalingen niet van toepassing.

De WBP biedt op basis van art. 43 WBP ruimte, om art. 33, 34 en 35 WBP buiten toepassing te laten; indien de verstrekking aan een derde gebaseerd is op één van de gronden uit art. 43 WBP. Daarnaast kan op grond van art. 43 WBP, tevens art. 9 WBP buiten beschouwing worden gelaten, indien er sprake is van één van de belangen uit art. 43 WBP.

Voor de Ambulante dienstverlening betekent dit dat zij indien dat bijvoorbeeld noodzakelijk is in het belang van de bescherming van de betrokkene of van de rechten en vrijheden van anderen, zij bevoegd zijn om zonder het vooraf verstrekken van informatie aan de betrokkene, informatie aan een derde kunnen verstrekken. Het doel hoeft ook op grond van art. 43 WBP niet verenigbaar te zijn met het oorspronkelijke doel van verzamelen. Voorwaarde is echter dat zij daarbij de beginselen van subsidiariteit en proportionaliteit in acht nemen.

Uiteindelijk kan de Ambulante dienstverlening aansluiting zoeken bij art. 43 WBP indien de cliënt geen toestemming wil geven voor het verstrekken van gegevens. Zij dienen daarbij

¹⁹⁹ < http://www.cbpweb.nl/Pages/inf_va_verstrekken_persoonsgegevens.aspx > , bezocht op 10-04-2010.

²⁰⁰ Zie par. 3.1.1.

²⁰¹ M.C. Ploem & J.C.J. Dute, 'Handreiking 'Gegevensuitwisseling in het kader van bemoeizorg' onder de juridische loep', Tijdschrift voor Gezondheidsrecht 2005.

²⁰² Zie het voorbeeld uit par. 2.4.5 wanneer de cliënt zijn medicatie niet wil innemen of par. 2.4.6 indien de werkgever niet op de hoogte is van de verstandelijke beperking van zijn werknemer.

een belangenafweging te maken op basis van het proportionaliteit- en subsidiariteitsbeginsel. Maar in eerste instantie dient te Ambulante dienstverlening te proberen om de cliënt te overtuigen van de noodzaak van de gegevensverstrekking. Uiteindelijk zal een transparante omgang van gegevens immers de vertrouwensrelatie tussen de Ambulante dienstverlener en cliënt meer waarborgen dan wanneer gegevens worden verwerkt buiten de cliënt om.

Hoofdstuk 6 Conclusies

In dit hoofdstuk zal een antwoord worden gegeven op de vraagstelling die in dit onderzoek centraal stond; 'Onder welke voorwaarden is de Ambulante dienstverlening van Amarant bevoegd om persoonsgegevens te verwerken in het geval van telewerken en onder welke voorwaarden mogen zij persoonsgegevens uitwisselen in het kader van bemoeizorg?'

6.1 Het verwerken van persoonsgegevens in het geval van telewerken

Voor telewerken geldt dat de regels, omtrent het verwerken van persoonsgegevens ook daar moeten worden nageleefd.²⁰³ Dat betekent dus voor de Ambulante dienstverlening dat zij niet alleen op het steunpunt maar ook op de 'thuiswerkplek' gebonden zijn aan de WBP.

Voor 'gewone' persoonsgegevens is de Ambulante dienstverlening gebonden aan de algemene beginselen van gegevensverwerking. Daarnaast wordt het verbod om bijzondere persoonsgegevens te verwerken voor de Ambulante dienstverlening opgeheven op grond van art. 21 WBP. Nu de gegevensverwerking toelaatbaar is op grond van art. 21 WBP dient vervolgens te worden getoetst aan de algemene beginselen van gegevensverwerking.

De Ambulante dienstverlening verwerkt persoonsgegevens van de cliënt omdat dat noodzakelijk is voor het uitvoeren van de overeenkomst. Het doel van de gegevensverwerking is daarmee herleidbaar tot art. 8 WBP. Tevens is daarmee voldaan aan art. 7 WBP die bepaalt dat persoonsgegevens slechts voor een welbepaald doel mogen worden gebruikt. Opgemerkt dient te worden dat alleen die gegevens mogen verwerkt, die nodig zijn voor de uitvoering van de overeenkomst, aldus art. 11 WBP.

Daarnaast is in art. 9 WBP vastgelegd dat de verwerking van de persoonsgegevens verenigbaar moet zijn met het oorspronkelijke doel van de gegevensverzameling. Lid 4 van art. 9 WBP bepaalt dat de Ambulante dienstverlening slechts met toestemming van de cliënt persoonsgegevens mogen verwerken omdat zij gebonden zijn aan een geheimhoudingsplicht op grond van de CAO Gehandicaptenzorg. De cliënt wordt nu in beperkte mate om toestemming voor gegevensverwerking gevraagd. Dit is niet in overeenstemming met art. 9 WBP. De Ambulante dienstverlening is voor iedere verwerking verplicht om toestemming te vragen aan de cliënt.

De Ambulante dienstverlening maakt niet altijd nadrukkelijk het doel van de gegevensverwerking aan de cliënt kenbaar. Zonder adequate informatie kan de cliënt geen toestemming geven. De veronderstelling dat de cliënt op de hoogte is van de gegevensverwerking, mag niet zonder meer worden aangenomen. Daarnaast moet de informatie op die manier worden uitgelegd dat het op zijn bevattingsvermogen is afgestemd. Dat betekent dat de Ambulante dienstverlening nadrukkelijk aan de vereisten van art. 33 t/m 35 WBP moet voldoen. Tenzij er sprake is van een uitzonderingsgrond. Zijn deze uitzonderingsgronden niet aan de orde en handelen zij niet conform art. 33 t/m 35 WBP dan maken zij niet alleen inbreuk op het recht op informatie van de cliënt, maar handelen zij ook in strijd met art. 6 WBP.

Het 'beveiligingsbewustzijn' van de Ambulante dienstverleners is onvoldoende aanwezig. Dat blijkt uit het feit dat vermoedelijk het persoonlijk plan van de cliënt mee naar huis wordt genomen. Daarnaast moeten de persoonsgegevens eerst zijn voorzien van optimale beveiligingsmaatregelen alvorens zij op een 'thuiswerkplek' kunnen worden gebruikt. Ook de huidige beveiliging van persoonsgegevens lijkt niet optimaal. Het login systeem dat wordt gebruikt is gebonden aan de computer. Dat betekent dat iedere persoon die op die computer inlogt, toegang heeft tot alle documenten op de computer. De exclusiviteit van persoonsgegevens is daardoor onvoldoende gewaarborgd. De Ambulante dienstverlening

²⁰³ Van Blarckom & Borking, 'Beveiliging van persoonsgegevens', 2001.

dient passende beveiligingsmaatregelen te treffen ten aanzien van de verwerking van persoonsgegevens. Dit geldt niet alleen voor de eventuele toekomstige 'thuiswerkplek' maar ook voor het huidige steunpunt. Zij handelen anders in strijd met art. 13 WBP en art. 6 WBP.

Ook het huidige Google docs lijkt geen geschikt systeem te zijn voor de Ambulante dienstverlening. Het systeem sluit immers niet uit dat documenten ontoegankelijk zijn voor onbevoegden en is daarmee in strijd met art. 13 WBP.

De Ambulante dienstverlening werkt ook met niet-geautomatiseerde bestanden. Het privacyreglement bepaalt dat deze bestanden zich in een afsluitbare, brandwerende kast in een afsluitbare ruimte dienen te bevinden. De kans op verlies van deze dossiers is in het geval van telewerken aanwezig²⁰⁴. Daarbij is de exclusiviteit van deze dossiers in het geval van telewerken moeilijk te beveiligen.

6.2 Het uitwisselen van persoonsgegevens in het kader van bemoeizorg

Voor het aandachtsgebied bemoeizorg gelden dezelfde regels omtrent het verstrekken van gegevens, als voor de overige aandachtsgebieden. De Ambulante dienstverlening is, gebonden aan een geheimhoudingsplicht. Daarom mogen zij, op grond van art. 9 lid 4 WBP alleen mét toestemming van de cliënt, persoonsgegevens aan een derde verstrekken.

In de praktijk blijkt dat de Ambulante dienstverlening niet altijd toestemming krijgt van de cliënt om gegevens uit te wisselen, terwijl dit in het belang van de cliënt of anderen is.²⁰⁵

De WBP biedt op basis van art. 43 WBP ruimte, om art 33, 34 en 35 WBP buiten toepassing te laten; indien de verstrekking aan een derde gebaseerd is op één van de gronden uit art. 43 WBP. Daarnaast kan op grond van art. 43 WBP, tevens art. 9 WBP buiten beschouwing worden gelaten, indien er sprake is van één van de belangen uit art. 43 WBP.

Uiteindelijk kan de Ambulante dienstverlening aansluiting zoeken bij art. 43 WBP indien de cliënt geen toestemming wil geven voor het verstrekken van gegevens. Zij dienen daarbij een belangenafweging te maken op basis van het proportionaliteit- en subsidiariteitsbeginsel. Maar in eerste instantie dient de Ambulante dienstverlening te proberen om de cliënt te overtuigen van de noodzaak van de gegevensverstrekking en/ of - verwerking. Uiteindelijk zal een transparante omgang van gegevens immers de vertrouwensrelatie tussen de Ambulante dienstverlener en cliënt meer waarborgen dan wanneer gegevens worden verwerkt buiten de cliënt om.

²⁰⁴ Indien dossiers worden getransporteerd van de werkplek naar de 'thuiswerkplek'.

²⁰⁵ Zie het voorbeeld uit par. 2.4.5 wanneer de cliënt zijn medicatie niet wil innemen of par. 2.4.6 indien de werkgever niet op de hoogte is van de verstandelijke beperking van zijn werknemer.

Hoofdstuk 7 Aanbevelingen

Om telewerken mogelijk te maken is de beveiliging van persoonsgegevens een belangrijke voorwaarde. De beveiligingsmaatregelen van de Ambulante dienstverlening laten nu nog enigszins te wensen over daarom worden in dit hoofdstuk aanbevelingen gedaan om de beveiliging van persoonsgegevens te verbeteren.

7.1 Beveiligingsbewustzijn

Ten eerste is van belang is dat alle Ambulante dienstverleners zich bewust zijn van de noodzaak van het beveiligen en een zorgvuldige omgang met persoonsgegevens. De sleutel tot het beveiligen van persoonsgegevens vormt namelijk niet alleen de daadwerkelijke beveiliging van persoonsgegevens maar ook het bewustzijn van een zorgvuldige omgang met deze gegevens. Wil telewerken mogelijk zijn dan moet de privacy van de cliënt kunnen worden gegarandeerd. Dat kan alleen indien de Ambulante dienstverlening zich er terdege van bewust is hoe zij met persoonsgegevens om moeten gaan. Het op papier zetten van de regels omtrent de verwerking van persoonsgegevens vormt een stap in de goede richting, toch is het onvoldoende om het beveiligingsbewustzijn van de medewerkers te waarborgen. In de literatuur worden suggesties gegeven om het beveiligingsbewustzijn te creëren en/ of op peil te houden. Het geven van instructies, (juridische) voorlichting of door de omgang met persoonsgegevens aan de orde te brengen in een werkoverleg kan bijdragen aan een zorgvuldige omgang met persoonsgegevens. Naast de regels omtrent gegevensverwerking uit de WBP, vormt dit beveiligingsbewustzijn ook een voorwaarde om telewerken mogelijk te maken.

7.2 Beveiliging van persoonsgegevens

Als tweede stap moeten persoonsgegevens daadwerkelijk worden beveiligd. Het hanteren van 'Privacy- Enhancing Technologies (PET)' zou de privacy van de cliënt kunnen waarborgen. Voorbeelden van PET zijn logische toegangsbeveiliging, gegevensminimalisatie, scheiding van gegevens en het anonimiseren van gegevens. Met name de logische toegangsbeveiliging en de scheiding van gegevens in verschillende domeinen kan een oplossing vormen om de identificatie van cliënten tegen te gaan. Op die manier hoeven de gegevens van cliënten niet volledig geanonimiseerd te worden. Door de scheiding van de gegevens is de identiteit van de cliënt niet herleidbaar. Dit vermindert de privacygevoeligheid van de persoonsgegevens.

Amarant zou een eigen 'volgsysteem' moeten ontwikkelen op een eigen server. Dat wil zeggen dat iedere medewerker op de server van Amarant inlogt en niet op de computer, zoals nu het geval is. De server van Amarant is alleen toegankelijk voor de medewerkers van Amarant. Het 'volgsysteem' zou beveiligd kunnen zijn met een toegangsbeveiliging. In het 'volgsysteem' zou de Ambulante dienstverlening cliëntgegevens kunnen opslaan. Deze gegevens worden alleen toegankelijk gemaakt voor de betrokken hulpverleners. Op die manier wordt de privacy van de cliënt gewaarborgd.

Aanbevolen wordt ook dat de fysieke dossiers, vanwege de aard van de gegevens, in de afsluitbare dossierkasten op de werkplek worden bewaard. Indien bestanden uit het dossier nodig zijn om thuis te kunnen werken, wordt geadviseerd om deze bestanden te digitaliseren. Uiteraard dient de 'thuiswerkplek' voorzien te zijn van de juiste beveiligingsmaatregelen²⁰⁶ omtrent de verwerking van persoonsgegevens, alvorens deze digitale bestanden daar kunnen worden gebruikt.

²⁰⁶ Bijvoorbeeld maatregelen op basis van PET.

7.3 Nader onderzoek

Persoonsgegevens moeten op een passende wijze worden beveiligd, zo is bepaald in art. 13 WBP. Hoe gevoeliger de persoonsgegevens des te zwaarder dient de beveiliging te zijn. De Ambulante dienstverlening heeft te maken met de verwerking van bijzondere persoonsgegevens. Bijzondere persoonsgegevens vallen in de categorie 'verhoogd risico' en vragen dus om zwaardere beveiligingsmaatregelen. Dit onderzoek richt zich op de voorwaarden omtrent gegevensverwerking en – uitwisseling. De beveiliging van persoonsgegevens speelt daarbij een rol. Aanbevolen wordt om nader onderzoek te doen naar de ICT mogelijkheden van de Ambulante dienstverlening. Dat onderzoek zal moeten uitwijzen welke technische en organisatorische maatregelen er moeten worden genomen om persoonsgegeven optimaal te kunnen beveiligen.

Hoofdstuk 8 Literatuurlijst

Literatuur

- Baarda, D.B., Goede, M.P.M. de, *Basisboek methoden en technieken*, Houten 2006.
- Berkvens, J.M.A. & Prins, J.E.J., *'Privacyregulering in theorie en praktijk'*, Deventer: Kluwer, 2007.
- Hooghiemstra, T. F. M., *'Tekst en toelichting Wet Bescherming Persoonsgegevens'*, Den Haag, 2003.
- Koekoek, A.K., *'De grondwet, een systematisch en artikelsgewijs commentaar'*, Deventer, 2000.
- Leenen, H. & Gevers, S., *'Handboek gezondheidsrecht deel 1: rechten van patiënten in de gezondheidszorg'*, Houten/ Diegem, 2000.
- Verborgt, S., *'Hoofdstukken over gezondheidsrecht'*, Groningen, 2005.
- Vries, H.H. de & Rutgers, D.J., *'Wet bescherming van Persoonsgegevens'*, Deventer, 2001.

Rapporten

- Blarkom van, Borking, *Beveiliging van persoonsgegevens*, 2001.
- CBP, *'Actieve openbaarmaking en eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer'*, augustus 2009.
- CBP, *'Geheimhouding van medische gegevens'*, juli 2008.
- CBP, *'Verstrekken van persoonsgegevens'*, december 2006.
- CBP, *'Handreiking bij het Raamwerk Privacy Audit'*, 2005.
- GGZ Nederland e.a., *'Handreiking gegevensuitwisseling in de bemoeizorg'*, april 2007.
- Hoorenman, E.M., *'Geheimhoudingsplicht of spreekplicht?'*, juni 2005.
- KNMG, *'Handreiking gegevensuitwisseling bemoeizorg'*, april 2005.
- Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties, *'Privacy Enhancing Technologies, Witboek voor beslissers'*, december 2004.
- Witmer, J.M., Roode, R.P. de, *'Van wet naar praktijk. Implementatie van de WGBO. Deel 4 Toegang tot patiëntengegevens'*, Utrecht: KNMG 2004.

Kamerstukken

- Kamerstukken II*, 1997-1998, 25 892 nr. 3.

Richtlijnen

- Richtlijn 95/46/ EG van het Europees Parlement en de Raad van 24 oktober 1995, inzake de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens (PbEG 1995 L 281/3).

Jurisprudentie

- EHRM 25 februari 1993, *NJ* 1993, 485.
- EHRM 25 maart 1992, *NJ* 1995, 679.
- HR 23 november, *NJ* 1991, 761.
- Centrale Raad van Beroep van 10 juli 2008, *LJN* BD8005.

Regionaal Tuchtcollege Amsterdam 21 januari 2003.

Artikelen

Cuijpers, C., '*Privacy in context*', gepubliceerd in 'Privacyregulering in theorie en praktijk', 2007.

Kroon, K., '*Altrecht schond privacy cliënten*', gepubliceerd in Zorgvisie magazine op 19-03-2010.

Nouwt, J., '*Privacy en medische informatie*', gepubliceerd in 'Privacyregulering in theorie en praktijk', 2007.

Ploem, M.C., Dute, J.C.J., '*Handreiking 'Gegevensuitwisseling in het kader van bemoeizorg' onder de juridische loep*', Tijdschrift voor Gezondheidsrecht 2005.

Elektronische bronnen

Amarant, algemene informatie.

<www.amarant.nl>, bezocht op meerdere data.

AVV CAO Gehandicaptenzorg 2007-2008.

<http://cao.szw.nl/index.cfm?fuseaction=dsp_document&link_id=116615#3307700>, bezocht op 26-03-2010.

CIZ, algemene informatie.

<www.ciz.nl>, bezocht op 24-03-2010.

Definitie 'Eerbiediging'.

<www.encyclo.nl/begrip/EERBIEDIGING>, bezocht op 6-04-2010.

Definitie 'verstandelijke beperking'.

<www.pedagogisch-servicebureau.nl>, bezocht op 24-03-2010.

Definitie 'woonvoorziening'.

<www.meegeldersepoort.nl>, bezocht op meerdere data.

Uitleg Europese richtlijn.

< http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/l14012_nl.htm>, bezocht op 8-04-2010.

Uitleg 'Het Nieuwe Werken'

<www.microsoft.com/netherlands/het_nieuwe_werken>, bezocht op 8-03-2010.

Uitleg 'Stedelijk bemoeizorgteam'.

<http://www.bemoeizorgtilburg.nl/client/1/?websiteid=1&contentid=32&pagetitle=Bemoeizorg_Tilburg>, bezocht op 26-03-2010.

Voorbeeld wettelijke verplichting op grond van art. 8 WBP.

<http://www.verkeerenwaterstaat.nl/onderwerpen/organisatievenw/overvenw/privacybeleid/wet_bescherming_persoonsgegevens/>, bezocht op 8-04-2010.

Zorgkantoren, algemene informatie.

<www.menziszorgkantoren.nl>, bezocht op 24-03-2010.

Reglementen Amarant

CAO Gehandicaptenzorg 2007-2008.

CAO Gehandicaptenzorg 2009-2010.

Raad van Bestuur, *'Algemene voorwaarden, Zorg en Ondersteuning Amarant'*, 2008.

Raad van Bestuur, *'Privacyreglement, 'Wet Bescherming Persoonsgegevens (WBP) van cliënten en personen werkzaam binnen Amarant'*, 2007.

PRIVACY IN DE GEHANDICAPTENZORG.

BIJLAGEN

Naam:	Sabine Leermakers
Studentnummer:	9962858
Blok:	E3/ E4 afstuderen
Afstudeermentor:	Mw. A. Paulissen
Afstudeerdocenten:	Mw. mr. C.A.M. van der Voort, Mw. mr. M.R.M. Brugman
Datum verschijning:	31 mei 2010
Plaats verschijning:	Tilburg

Inhoudsopgave

Bijlage I	Methodologische verantwoording	3
Bijlage I.1	Onderwerp	3
Bijlage I.2	Plaats	3
Bijlage I.3	Onderzoekseenheden	3
Bijlage I.4	Soort onderzoek	3
Bijlage I.5	Methode van onderzoek	4
Bijlage I.6	Verwerking gegevens	4
Bijlage I.7	Betrouwbaarheid/validiteit	5
Bijlage II	Privacyreglement van Amarant	6
Bijlage III	Vragenlijst interview senior begeleiders	8
Bijlage IV	Stappenplan	10

Dit hoofdstuk zal ingaan op de methode en werkwijze van het onderzoek.

1.1 Onderwerp

De Ambulante dienstverlening van Amarant voorziet mensen met een verstandelijke beperking van ondersteuning in hun eigen woonomgeving. In het kader van deze hulpverlening verwerken en verstrekken zij persoonsgegevens van de cliënt. Voor de Ambulante dienstverlening is het niet duidelijk in hoeverre zij bevoegd zijn om persoonsgegevens van de cliënt thuis te verwerken en uit te wisselen in het kader van bemoeizorg. Zij willen voorkomen dat zij de cliënt onbedoeld benadelen in zijn privacy. Dit onderzoek had daarom tot doel om de (juridische) voorwaarden omtrent gegevensverwerking – en uitwisseling in kaart te brengen.

1.2 Plaats

Van 8 februari tot 12 mei 2010 heeft het onderzoek voornamelijk plaatsgevonden op het steunpunt op de Broekhovenseweg te Tilburg. Van 12 mei tot 31 mei zijn de onderzoeksresultaten verder verwerkt en geanalyseerd op de Lijsterstraat te Tilburg. Voor de interviews met de senior begeleiders zijn ook de steunpunten op de Capucijnenstraat, Piusstraat en de Langestraat te Tilburg, bezocht. Daarnaast hebben de contactmomenten met de afstudeermentor plaatsgevonden op het districtskantoor Tilburg- Zuid van de Ambulante dienstverlening Binnenstad aan de Van Limburg Stirumlaan te Tilburg.

1.3 Onderzoekseenheden

Onderzoekseenheden zijn de personen of objecten waarover in de specifieke onderzoeksvragen en/of hypothesen een uitspraak wordt gedaan en die in een onderzoek worden betrokken²⁰⁷. In dit onderzoek stond de huidige werkwijze van de Ambulante dienstverlening Binnenstad van Amarant centraal. Hun huidige werkwijze omtrent de gegevensverwerking van de cliënt is getoetst aan wet- en regelgeving. Hierover is een uitspraak gedaan. Daarom vormen de medewerkers van de Ambulante dienstverlening Binnenstad een onderzoekseenheid.

1.4 Soort onderzoek

Dit onderzoek is beschrijvend van aard. Beschrijvend onderzoek heeft als doelstelling feiten te verzamelen en een objectieve beschrijving te geven van de realiteit.²⁰⁸ De onderzoeker had als opdracht om in kaart te brengen onder welke voorwaarden de Ambulante dienstverlening bevoegd is om persoonsgegevens thuis te mogen verwerken en/ of uit te wisselen in het kader van bemoeizorg. Als eerste is een beschrijving gegeven van de huidige werkwijze van de Ambulante dienstverlening omtrent gegevensverwerking en –uitwisseling. Daarna zijn de juridische voorwaarden omtrent het verwerken en uitwisselen van gegevens in kaart gebracht. Als laatste is deze wet- en regelgeving getoetst aan de huidige werkwijze van de Ambulante dienstverlening. Hierna kon de onderzoeker een uitspraak doen onder welke voorwaarden de Ambulante dienstverlening bevoegd is om gegevens thuis te mogen verwerken en uit te wisselen.

²⁰⁷ Baarda, D.B., Goede, M.P.M. de, p. 41,2006.

²⁰⁸ Baarda, D.B., Goede, M.P.M. de, p. 93,2006.

I.5 Methode van onderzoek

Voor dit onderzoek is zowel deskresearch als fieldresearch gedaan. De eerste fase van het onderzoek bestond voornamelijk uit fieldresearch. Allereerst is een werkoverleg van de Ambulante dienstverlening bijgewoond om het probleem in kaart te brengen. Hierbij is voornamelijk de voorkeur voor het 'thuiswerken' besproken. Daarna zijn interviews gehouden met de senior begeleiders van de aandachtsgebieden. Een senior begeleider is degene die de Ambulante dienstverleners zorg- inhoudelijk aanstuurt. De interviews zijn aan de hand van een vooraf opgestelde vragenlijst afgenomen.²⁰⁹ De senior begeleiders konden de onderzoeker voorzien van informatie over de huidige werkwijze omtrent de gegevensverwerking en – uitwisseling van de cliënt. De interviews zijn met behulp van een voicerecorder afgenomen. Hier is voor gekozen om de verkregen informatie zo letterlijk en betrouwbaar mogelijk te kunnen verwerken. De informatie die uit de interviews is verkregen, is opgenomen in hoofdstuk 2.

De tweede fase van dit onderzoek bestond uit deskresearch. Aan de hand van wet- en regelgeving en bestaande literatuur is geïnventariseerd wat de voorwaarden zijn om gegevens te mogen verwerken en uit te wisselen. De WBP vormde hierbij de primaire bron. Deze wet bevat algemene regels omtrent gegevensverwerking. Daarnaast is de MvT op de WBP veelvuldig geraadpleegd om de interpretatie van de artikelen na te gaan.

Ook de WGBO is in dit onderzoek behandeld. Daar is voor gekozen omdat deze wet mogelijk van toepassing zou zijn op de werkzaamheden van de Ambulante dienstverlening. Na de toetsing bleek dat de Ambulante dienstverlening en de cliënt geen behandelingsovereenkomst hebben in de zin van WGBO.

Verschillende literaire bronnen zijn vervolgens voor ondersteunende informatie geraadpleegd. In hoofdstuk 3 en 4 is voornamelijk een theoretisch kader geschetst. Hier is voor gekozen om zo inzichtelijk mogelijk de juridische voorwaarden omtrent gegevensverwerking weer te geven.

In hoofdstuk 5 is de huidige werkwijze van de Ambulante dienstverlening naast de wet- en regelgeving gelegd. Op die manier werd duidelijk op welk gebied de werkwijze van de Ambulante dienstverlening dient te verbeteren alvorens zij gegevens thuis mogen verwerken en/ of uitwisselen in het kader van bemoeizorg. In hoofdstuk 6 is de centrale vraag van dit hoofdstuk beantwoord. Dat betekent dat kort de conclusie van het onderzoek is neergezet. Als laatste zijn in hoofdstuk 7 aanbevelingen gedaan. Deze aanbevelingen hebben betrekking op het beveiligen van persoonsgegevens. Hier is voor gekozen omdat uit het onderzoek bleek dat de huidige beveiliging van persoonsgegevens te wensen over laat, terwijl dit een vereiste is die uit de wet voortvloeit. Vanwege de onkunde van de onderzoeker op het gebied van ICT, is er tevens voor gekozen om een nader onderzoek aan te bevelen. Dit onderzoek zal moeten uitwijzen welke technische en organisatorische maatregelen de Ambulante dienstverlening zal moeten nemen om persoonsgegevens optimaal te kunnen beveiligen.

I.6 Verwerking gegevens

Het desk- en fieldresearch heeft informatie opgeleverd over de huidige werkwijze van de Ambulante dienstverlening en informatie over de juridische voorwaarden omtrent gegevensuitwisseling. De verzamelde gegevens zijn geanalyseerd en daarna per deelvraag geordend. De theorie omtrent gegevensverwerking en - uitwisseling is in hoofdstuk 3 en 4 toegelicht aan de hand van voorbeelden. Ook is ervoor gekozen om gebruik te maken van schema's die de theorie in het kort samenvatten. Daarnaast is in bijlage III een stappenplan

²⁰⁹ De vragenlijst is terug te vinden in bijlage III.

terug te vinden. Dit stappenplan moet de Ambulante dienstverlening helpen bij het verwerken en uitwisselen van persoonsgegevens.

I.7 Betrouwbaarheid/validiteit

In de literatuurlijst is een overzicht terug te vinden van alle bronnen die in dit onderzoek zijn geraadpleegd. Tevens wordt in dit onderzoek veel gebruik gemaakt van voetnoten. Zo is de informatie direct controleerbaar. Het fieldresearch dat tijdens dit onderzoek is gedaan levert een betrouwbaar beeld op van de werkwijze omtrent gegevensverwerking door de Ambulante dienstverlening. Er is immers gesproken met ervaringsdeskundigen uit de praktijk.

titel document : Privacy Reglement			
Type document	: Beleidsregeling	Versienummer	: 2.0
Kenmerk	: 2.10.1.reg.priv	Status	: vastgesteld
Documentbeheer	: beleidsmedewerker KKB	Vastgesteld door	: Raad van Bestuur
Datum laatste wijziging	: 13-03-2008	Datum invoering	: 01-01-2007

1. Doel

In de persoonsgegevensverwerking gaan medewerkers van Amarant zorgvuldig met persoonsgegevens van cliënten en medewerkers om. Zorgvuldig wil zeggen, conform de wet WPB en de regels van dit reglement met betrekking tot verzamelen, vastleggen, ordenen, bewaren, uitwerken, wijzigen, opvragen, raadplegen, gebruiken, verstrekken, afschermen, uitwissen en vernietigen van persoonsgegevens. Daarnaast liggen rechten van alle betrokkenen vast. (Dit reglement is opgesteld aan de hand van model VGN.)

2. Toepassingsgebied

Reglement van toepassing op persoonsgegevens van cliënten en medewerkers van Amarant.

3. Definities en afkortingen

BOPZ = Bijzondere Opnemingen Psychiatrische Zieken
VGN = Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland
WGBO = Wet op Geneeskundige Behandelingsovereenkomst
WPB = Wet Bescherming Persoonsgegevens

4. Inhoud

PRIVACYREGLEMENT

**Wet Bescherming Persoonsgegevens (WBP)
van cliënten en personen werkzaam binnen Amarant**

Kenmerk: 2.10.1.reg.priv Versie: 2.0 Vastgesteld

Datum invoering: 01/01/2007 Pagina 1

De actualiteit van dit document is alleen gewaarborgd indien dit via intranet gelezen wordt.

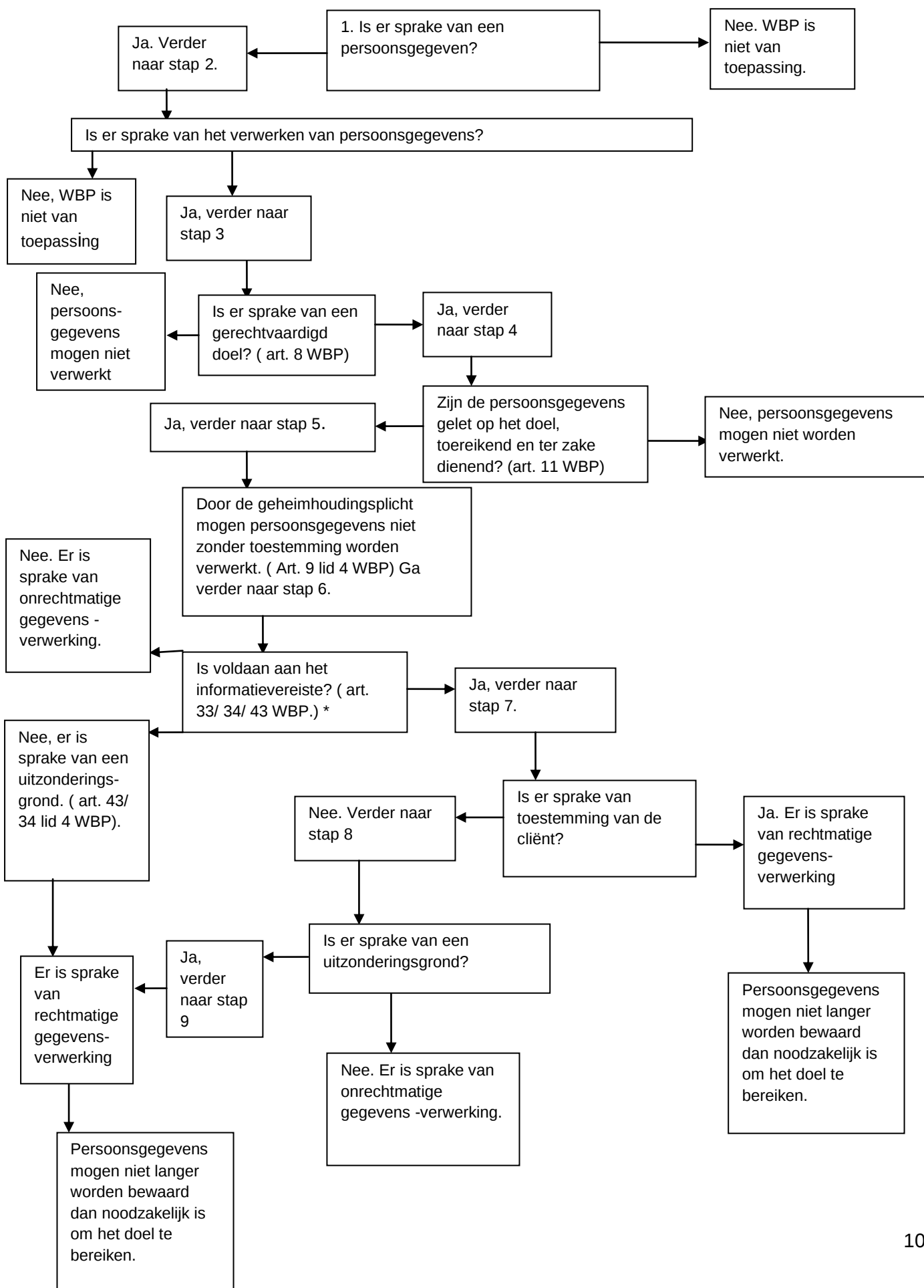
- **Toegang tot persoonsgegevens:**
Hier wordt benoemd welke gebruikers, andere personen, of instanties toegang hebben.
Toepassing vindt plaats op basis van de *Algemene Toegangsregeling*.
Overeenkomstig artikel 9 van het reglement hebben, onverminderd eventuele wettelijke voorschriften ter zake, slechts toegang tot de persoonsgegevens de beroepsbeoefenaar die deze gegevens heeft verzameld of diens waarnemer.
Ook anderen werkzaam binnen Amarant dienen toegang te hebben tot persoonsgegevens opgesteld door een andere beroepsbeoefenaar, indien zij deze persoonsgegevens nodig hebben voor het uitoefenen van hun taak. De Raad van Bestuur is als verantwoordelijke geen gebruiker in de zin van het reglement. Een bestuurder heeft alleen toegang tot de registratie indien dit gezien zijn verantwoordelijkheid noodzakelijk is. Slechts bij een interne verstrekking kan aan Amarant niet-herleidbare persoonsgegevens worden verstrekt, bijvoorbeeld om de kwaliteit van de zorg te toetsen. Het verschaffen van herleidbare persoonsgegevens is alleen mogelijk met toestemming van de betrokkene.
Beheerders die niet als directe beroepsbeoefenaar zijn aan te merken hebben uitsluitend toegang tot de betrokkene persoonsgegevens voor zover dit binnen beheer noodzakelijk is. Stagiaires zijn geen gebruiker in de zin van het reglement. Zij mogen alleen, na toestemming van de werk- c.q. stagebegeleider, het deeldossier raadplegen dat betrekking heeft op de opleiding waartoe de stagiaire wordt opgeleid.
- **Gebruiker(s):**
Gebruikers zijn verantwoordelijk voor een juiste verslaglegging en raadpleging. En ook voor het bewaren van dossiers die zij in verband met hun taakuitoefening aanleggen. Zij gebruiken de registratie voor de omschreven doelen.
- **Bevoegdheid per gebruiker:**
Gegevens kunnen geraadpleegd worden door betrokkenen voor zover van belang in de beroepsuitoefening van deze, dit ter beoordeling van de beheerder. Geen toestemming hoeven clustermanager, districtmanager en klachtencommissie. Autorisaties als invoeren, muteren, corrigeren, aanvullen en vernietigen, gebeurt onder verantwoordelijkheid van de beheerder.
Per bevoegdheid worden de verschillende gebruikers vermeld.
Voor hen kunnen de volgende twee bevoegdheden van toepassing zijn:
Bevoegdheid 1: raadplegen, invoeren (schrijven), wijzigen (corrigeren, muteren), toevoegen en verwijderen en vernietigen;
Bevoegdheid 2: raadplegen (inzien, lezen).
- **Inzage derde(n):**
Vastgelegd is wie recht op inzage heeft in het dossier of onderdeel, bijvoorbeeld overheid en anderen voor zover hierop een wettelijke verplichting rust.
- **Looptijd:**
Voor onbepaalde tijd.
- **Bewaartermijn(en):**
Conform hoofdstuk XI reglement
- **Beveiliging:**
Registratie dient beveiligd te zijn.
Beveiliging geautomatiseerde registraties: het hoofd cliëntenadministratie ziet toe op het handhaven van de beveiligingsprocedures voor het geautomatiseerde deel en treedt op als contactpersoon.
Beveiliging niet geautomatiseerde registraties: de clustermanager ziet toe op het handhaven van de beveiligingsprocedures voor het niet-geautomatiseerde deel van de registratie. Deze registraties worden in een afsluitbare, brandwerende (dossier)kast bewaard in een afsluitbare ruimte. De bewaarplaats dient te worden aangegeven.
- **Wijzigingsdatum:**
Dit is het moment dat dit onderdeeloverzicht is bijgesteld, geactualiseerd en opnieuw is vastgesteld.
- **Houder van de registratie:**
De Raad van Bestuur is houder van de registratie en heeft geen toegang tot de registratie, tenzij dit noodzakelijk is binnen zijn eindverantwoordelijkheid als houder.

Bijlage III Vragenlijst Senior begeleiders

1. Kunt u vertellen wat uw functie is binnen Amarant?
2. Zijn er meerdere medewerkers betrokken bij één cliënt?
3. Wie verwerken er persoonsgegevens?
4. In het kader van welke taken worden persoonsgegevens verwerkt?
5. Is het doel van de gegevensverwerking bekend bij de medewerker?
6. Wordt het doel van de gegevensverwerking aan de cliënt bekend gemaakt? Op welke manier gebeurt dit?
7. Op welke manier wordt er aan de cliënt om toestemming gevraagd om zijn/ haar gegevens te mogen verwerken?
8. Komt het voor dat een cliënt geen toestemming geeft voor de verwerking van persoonsgegevens? Hoe wordt er dan gehandeld?
9. Hoe worden persoonsgegevens verwerkt?
10. Welke persoonsgegevens worden verwerkt?
11. Kunt u een voorbeeld geven waarin de verwerking van bovenstaande gegevens noodzakelijk is/likt.
12. Hoe worden de medewerkers op de hoogte gesteld van de voorwaarden omtrent de verwerking van persoonsgegevens?
13. Op welke manier worden de persoonsgegevens (zowel fysiek als digitaal) beveiligd?
14. Worden er intern of extern binnen uw tak van de ambulante dienstverlening gegevens uitgewisseld? Zo ja, in welke gevallen wordt dit gedaan?
15. Hoe worden gegevens uitgewisseld?
16. Wordt het doel bekend gemaakt?
17. Om welke gegevens gaat het?
18. En in het kader van welke taken wordt er uitgewisseld?
19. Hebben jullie in het kader van bemoeizorg te maken met andere organisaties?
20. Worden er gegevens uitgewisseld tussen deze organisatie? Hoe wordt dat gedaan? En in welke gevallen gebeurt dit?
21. Wat vindt u van de stelling dat de privacywetgeving door zorgverleners vaak wordt gezien als een extra belemmering voor het uitwisselen van gegevens?
22. Zijn er binnen de Ambulante dienstverlening wilsonbekwame cliënten?

23. Hoe worden de medewerkers op de hoogte gesteld van de voorwaarden omtrent de uitwisseling van persoonsgegevens?
24. In hoeverre zijn de medewerkers verplicht tot geheimhouding? Hoe is dit vastgelegd?

Bijlage IV Stappenplan

* Art. 33 WBP: Indien informatie is verkregen bij de client, dan moet het doel van gegevensverwerking vóór het moment van de verkrijging aan de client worden verteld.

* Art. 34 WBP: Indien de informatie bij een ander dan de cliënt wordt verkregen, dan moet het doel vóór de vastlegging van de persoonsgegevens aan de cliënt worden verteld.

* Art. 34 WBP: Indien de persoonsgegevens worden verstrekt aan een derde dan moet het doel vóór het moment van de eerste verstrekking bekend worden gemaakt.

* Art. 34 WBP: Dit vereiste kan slechts achterwege worden gelaten indien dit onmogelijk blijkt of een onevenredige inspanning vereist.

* Art. 43 WBP: Alleen indien er sprake is van één van de belangen uit art. 43 WBP dan mag het informatie verstrekken achterwege worden gelaten.